

Hoogspanningsstation Rilland

Rapportage Flora- en Faunaonderzoek

projectnr. 266319
revisie 2
23 oktober 2014

auteurs

L.C. Smitskamp
M.L. Braad

Opdrachtgever

TenneT TSO B.V.
Postbus 718
6800 AS Arnhem

datum vrijgave
24 oktober 2014

beschrijving revisie 2
Definitief

goedkeuring
drs.ing. M.L. Braad

vrijgave
drs.ing V.R. Laracker

Colofon

Projectgroep bestaande uit:

Antea Group:

M.L. Braad
J. van Munster
L.C. Smitskamp

Bureau Waardenburg:

G. Hoefsloot
K.D. van Straalen
R. Koelman
M. Boonman

Tekstbijdragen:

L.C. Smitskamp
J. van Munster
M.L. Braad

Fotografie:

M.L. Braad

Foto titelblad:

M.L. Braad

Datum van uitgave:

24 oktober 2014

Contactadres:

Beneluxweg 125
4904 SJ Oosterhout
Postbus 40
4900 AA Oosterhout

Inhoud

blz.

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Doel	3
1.3	Leeswijzer.....	4
2	Voorgenomen ontwikkeling	5
2.1	Het hoogspanningsstation en verbindingen.....	5
2.2	Hoogspanningsstation Rilland	6
2.3	Masten en kabels tijdens de gebruiks- en aanlegfase	6
2.3.1	<i>Permanente verbinding</i>	6
2.3.2	<i>Bouw- en aanlegfase</i>	7
2.3.3	<i>Aansluitingen en tijdelijke verbindingen</i>	8
2.3.4	<i>Jukken</i>	9
3	Toetsing aan de Flora- en faunawet	11
3.1	Flora- en faunawet	11
3.2	Toetsing	13
3.3	Zorgplicht	14
3.4	Bevoegd gezag	15
4	Methodiek van onderzoek	17
4.1	Algemeen	17
4.2	Bureauonderzoek	17
4.3	Veldonderzoek	18
4.3.1	<i>Oriënterend onderzoek</i>	18
4.3.2	<i>Nader onderzoek</i>	19
4.3.3	<i>Specifiek soortenonderzoek</i>	20
5	Resultaten	21
5.1	Bureauonderzoek	21
5.2	Veldonderzoek	22
5.2.1	<i>Oriënterend onderzoek</i>	22
6	Effectbeoordeling en mitigerende maatregelen	29
6.1	Oriënterend onderzoek.....	29
6.2	Nader onderzoek.....	31
6.2.1	<i>Doorsnijding opgaande begroeiing</i>	31
7	Conclusies en aanbevelingen	35
7.1	Conclusie	35
7.2	Aanbeveling ecologisch werkprotocol.....	36
8	Literatuur	37

Bijlage 1: Overzicht resultaten hoogspanningsstation, mastlocaties, noodlijnen, te verwijderen masten & jukken	2
---	----------

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Netbeheerder TenneT TSO bv is voornemens om nabij het 150kV-station Kreekrak-Rilland een nieuw schakelstation Rilland te realiseren met bijbehorende boven- en ondergrondse hoogspanningsverbindingen. Om de huidige hoogspanningsverbinding met België (interconnectie) te versterken wordt er op de huidige 380kV hoogspanningsverbinding Borssele-Zandvliet- Geertruidenberg een volwaardige aftakking gebouwd. Dit wordt gerealiseerd door middel van een nieuw schakelstation nabij Rilland. Op deze manier ontstaan er drie 'losse' verbindingen: Borssele-Rilland, Geertruidenberg-Rilland en Rilland-Zandvliet (België). Deze drie verbindingen zijn met elkaar verbonden via het nieuwe schakelstation. Hierdoor is een doorgaande beschikbaarheid van de transportcapaciteit gewaarborgd, daardoor kan ook als een verbinding wegvalt (door onderhoud of storing), altijd stroom getransporteerd blijven worden (bron: <http://www.zuid-west380kv.nl/station-rilland>).

De aanleg van het hoogspanningsstation Rilland en de aansluitingen hebben mogelijk in meer of mindere mate gevolgen voor de aanwezige (beschermde) dier- en plantensoorten:

- De mastvoeten van het nieuwe tracé kennen een bepaald ruimtebeslag;
- De ruimte onder de geleiders dient van af een bepaalde hoogte vrij te zijn van opgaande begroeiing;
- In de bouwfase zal sprake zijn van een (tijdelijk) aanvullend ruimtebeslag, voor de opslag van bouw materieel en materialen en zullen tijdelijke wegen aangelegd worden voor de aanvoer van materieel en materiaal;
- Tussen het nieuwe tracé en de bestaande hoogspanningsstations worden ondergrondse verbindingen aangelegd.

Op grond van artikel 75 Flora- en faunawet moet beoordeeld worden of geen schade aangericht wordt aan beschermde planten- en diersoorten. In verband met een eventueel benodigde ontheffing artikel 75 Flora- en faunawet is het van belang exact te weten welke soorten voor (kunnen) komen en of de ruimtelijke ingreep tot verstoring leidt.

Antea Group (voorheen Oranjewoud) heeft onderzoek verricht naar het voorkomen van beschermde planten- en diersoorten in de omgeving en ter plaatse van het hoogspanningsstation Rilland. Onderhavig rapport biedt inzicht in deze resultaten en vormt de onderliggende rapportage voor een eventuele ontheffingsaanvraag artikel 75 Flora- en faunawet.

1.2 Doel

Het doel van dit onderzoek is *het vaststellen van de aanwezigheid van zwaar beschermde soorten (soorten van Tabel 2 en Tabel 3 van de Flora- en faunawet) op de locaties die door de aanleg en ingebruikname van het hoogspanningsstation Rilland en de hoogspanningsverbinding zullen worden aangetast.*

Het betreft hier zowel de mastvoeten als de tracés voor de geleiders tussen de mastvoeten. Ten behoeve van de masten worden ook jukken geplaatst. Tijdens de aanlegfase zal tijdelijk een groter gebied aangetast worden. Rondom het hoogspanningsstation en de mastvoeten zal een gebied intensief betreden worden en verstoord worden door de werkzaamheden. Tevens zullen er tijdelijke toegangswegen vanaf de openbare weg of agrarische paden naar de bouwterreinen aangelegd worden. Deze toegangswegen worden na de bouw weer verwijderd.

Als secundair doel zal in onderhavige rapportage onderzocht worden in hoeverre het verkrijgen van een ontheffing mogelijk is en aan welke eisen de werkzaamheden dientengevolge moeten voldoen.

Aan het onderzoek ligt het volgende uitgangspunt ten grondslag:

- Het onderzoek heeft enkel betrekking op soortenbescherming op grond van de Flora- en faunawet. De Natuurbeschermingswet 1998 of andere wet- en regelgeving is geen onderwerp van onderzoek.

1.3 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd:

- Hoofdstuk 2 bevat een beschrijving van de voorgenomen ontwikkeling (omtrent hoogspanningsstation Rilland en de hier aanwezige mastverbindingen), voor zover relevant voor het flora- en faunaonderzoek;
- Hoofdstuk 3 gaat in algemene zin in op de flora- en faunawet;
- In hoofdstuk 4 wordt de methodiek van onderzoek beschreven;
- Hoofdstuk 5 geeft de resultaten van het flora- en faunaonderzoek;
- In hoofdstuk 6 wordt de effectbeoordeling gegeven, inclusief eventuele mitigerende maatregelen;
- In hoofdstuk 7 worden de conclusies en aanbevelingen uitgewerkt;
- Hoofdstuk 8 bevat de literatuuropgave.

Daarnaast bevat dit rapport een bijlage:

- Bijlage 1 bevat een overzicht van resultaten het station, mastvoetlocatie, noodlijn, te verwijderen mast en jukken.

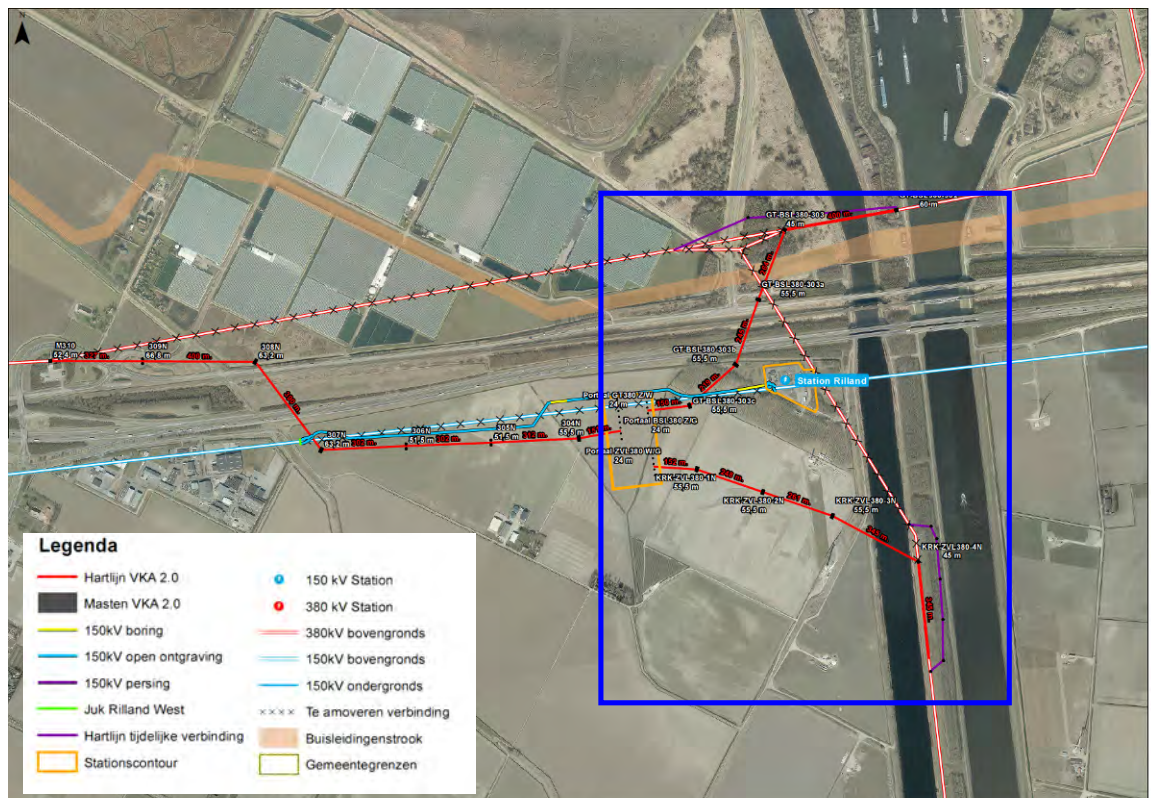
2 Voorgenomen ontwikkeling

In dit hoofdstuk wordt beknopt het project betreft het nieuwe hoogspanningsstation 380 kV Rilland beschreven. Voor de toetsing op grond van de Flora- en faunawet is zowel gekeken naar de permanente effecten (de effecten bij volledige ingebruikname van het hoogspanningsstation en de hoogspanningsverbindingen, met uitzondering van effecten van draadslachtoffers op de vogelstand) als de effecten tijdens de aanlegfase van het project. In de volgende paragrafen wordt eerst plangebied hoogspanningsstation Rilland toegelicht, waarna wordt ingezoomd op de bouw- en ingebruikname van het hoogspanningsstation en de verbindingen.

2.1 Het hoogspanningsstation en verbindingen

Het project behelst de realisatie van een nieuw 380 kV hoogspanningsstation nabij Rilland, het verzwaren en versterken van een aantal masten en een aantal nieuw te plaatsen en te verwijderen hoogspanningsmasten. Het deel behelst circa 2,8 kilometer. Zie Figuur 2.1 voor het plangebied.

De nieuwe verbinding nabij hoogspanningsstation Rilland vervangt gedeeltelijk bestaande 150- en 380-kV-verbindingen.

Figuur 2.1 Plangebied hoogspanningsstation Rilland en bijbehorende verbindingen. Het Tracé Zuidwest - west (Borssele - Rilland) loopt tot en met mast 1104 (ter hoogte van 304N in de afbeelding) (Bron: Mastboek station Rilland d.d. 20-6-2014).

2.2 Hoogspanningsstation Rilland

In het open weiland wordt nabij het 150kV station Rilland een nieuw schakelbaar 380 kV station Rilland gebouwd. Het station betreft een volwaardig hoogspanningsstation; er worden vooralsnog geen transformatoren geplaatst. Het station betreft een centraal dienstengebouw en een schakeltuin waar hogere componenten staan opgesteld.

2.3 Masten en kabels tijdens de gebruiks- en aanlegfase

In deze paragraaf wordt nader in gegaan op de ruimtelijke ingreep. Hoewel de exacte invulling wordt overgelaten aan de partijen die het werk uit zullen voeren, is thans voldoende bekend voor een adequate beschrijving en beoordeling van de gevolgen voor beschermde soorten. In deze paragraaf wordt achtereenvolgens ingegaan op de gebruiksfase, de bouw- en aanlegfase en de ondergrondse verbindingen naar de trafostations.

2.3.1 *Permanente verbinding*

De hoogspanningsverbinding aansluitend op het station Rilland zal over de gehele lengte bovengronds worden aangelegd. De masten krijgen gemiddeld ongeveer 350 tot 450 meter ruimte tussen twee mastlocaties.

Voor de verbindingen worden masten van het moderne 'Wintrack-type' geplaatst. Deze masten worden paarsgewijs geplaatst op een zogenaamde mastvoet, een stevig verankerd betonnen fundament van ongeveer 20 bij 40 meter. De twee afzonderlijke masten staan op ongeveer 16 meter van elkaar en zijn ongeveer 57 meter hoog. Na aanleg wordt het fundament afgedekt met aarde, waarna slechts de twee masten boven het maaiveld zichtbaar blijven. In de onderstaande figuren (Figuur 2.2 en 2.3) zijn de fundamente van de masten te zien tijdens aanleg en na afdekking. In de verbeelding van deze masten in Figuur 2.3 is te zien hoe het landgebruik rondom de mastvoeten weer terug is gebracht naar het oorspronkelijk gebruik.

Figuur 2.2 Het openliggend fundament en de mastvoet na afwerking.

Figuur 2.3 Verbeelding masten in het landschap.

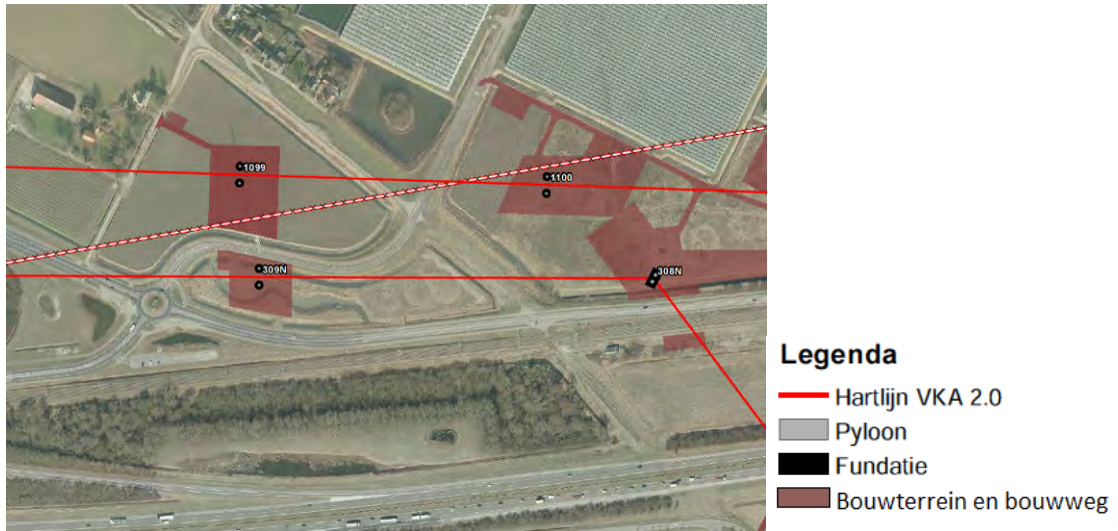
In het onderzoek wordt tevens rekening gehouden met de geleiders (de kabels) tussen de masten en de jukken die geplaatst worden nabij infrastructuur. De geleiders transporteren de stroom en zitten met zogenaamde isolatoren verbonden aan de masten. Boven de geleiders hangen twee dunnere bliksemraden en onder de geleiders kan op een aantal delen een dunne draad lopen die dient als compensatiegeleider. De ruimte onder de geleiders dient tot op zekere hoogte vrij te zijn van objecten, dit betekent dus ook dat bomen en beplanting hier een maximale toegestane hoogte kennen. De minimale afstand tussen maaiveld en onderste geleider is ongeveer 10 meter. Indien zich bomen van meer dan 7,5 meter of van snelgroeiende soorten, onder de geleiders bevinden, zullen deze, indien nodig, worden verwijderd. De overige beplanting zal daarbij zo veel mogelijk worden behouden, maar de beheersvorm wordt aangepast van opgaande beplanting naar hakhout en/of knotbeheer. Soms kan echter niet voorkomen dat er bomen gekapt moeten worden voor de aanleg van de mastvoet of om ruimte te bieden voor de geleiders.

2.3.2 *Bouw- en aanlegfase*

In de aanlegfase van zowel het 380 kV hoogspanningsstation als de masten zal tijdelijk extra ruimtebeslag nodig zijn. Rondom de mastvoet zal een terrein, van ongeveer 60 bij 60 meter, gebruikt worden voor de bouwwerkzaamheden en de opslag en het vervoer van de bouwmaterialen. Daar waar de bouwterreinen niet grenzen aan de openbare weg zullen tijdelijk bouwwegen aangelegd worden (Figuur 2.4 en 2.5). Waar mogelijk maken deze wegen gebruik van bestaande duikers en overkluizingen, zodat verstoring van waterlopen tot een minimum beperkt blijft.

In Figuur 2.4 is te zien dat deze tijdelijke wegen verschillend zijn in lengte, afhankelijk van de positie ten opzichte van de openbare weg. Ook het bouwterrein kan iets in grootte variëren, bijvoorbeeld in geval van fysieke ruimtelijke beperkingen. Ook bij knikpunten in het tracé is meer bouwruimte nodig.

Na aanleg worden de verhardingen van de tijdelijke wegen weer verwijderd en krijgen deze gronden weer hun oorspronkelijke functie terug. Het hele bouwproces op een locatie, van de aanleg van de toegangsweg tot en met het herstellen van de oorspronkelijke situatie, duurt circa drie jaar. In die periode wordt er niet continu op de locatie gewerkt, er zitten soms grote tussenpozen tussen de werkzaamheden.

Figuur 2.4 Voorbeeld van het tijdelijk extra ruimtebeslag voor bouwterrein en toegangswegen (bron: TenneT, 2014).

Figuur 2.5 Een tijdelijke bouwweg door een weiland en het bouwterrein rondom de mastvoet.

2.3.3 Aansluitingen en tijdelijke verbindingen

Ten behoeve van de regionale energievoorziening zal op een aantal locaties een ondergrondse verbinding worden gecreëerd met de 150kV-stations. Zo ook in plangebied Rilland.

De routekeuze voor deze verbindingen is gebaseerd op een aantal uitgangspunten:

- Een zo kort mogelijke verbinding;
- Opzoeken van randen van percelen;
- Vermijden van beschermde natuurgebieden, zoals de EHS;
- Voorkómen dat zich gevoelige bestemmingen binnen het magneetveld bevinden;
- Rekening houden met (toekomstige) ruimtelijke beperkingen;
- Voorkomen van kruisen van andere infrastructuur, zoals waterlopen en spoorwegen.

Voor een aantal aansluitingen is nog geen definitieve keuze gemaakt tussen verschillende varianten.

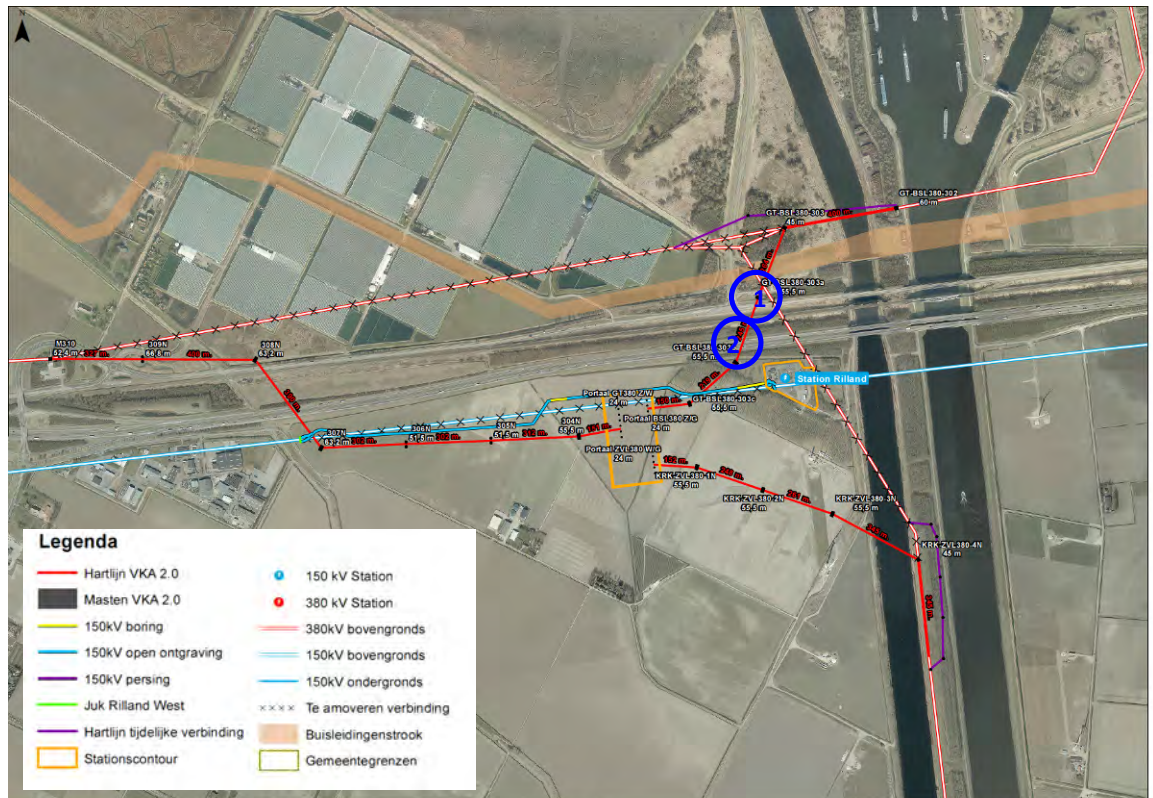
Figuur 2.6 Verbeelding van de ondergrondse 150 kV-verbindingen.

Op enkele locaties zijn tijdelijke verbindingen nodig omdat de bestaande hoogspanningsverbindingen moeten worden verplaatst teneinde de nieuwe verbinding aan te kunnen leggen. Deze noodlijnen worden bovengronds geplaatst bij de volgende locaties:

- Nabij masten 304-302 (twee noodlijnen);
- Op de landtong Schelde-Rijnkanaal nabij KRK-ZVL-380-4N en KRK-ZVL-380-5 (zeven noodlijnen).

2.3.4 *Jukken*

Ten behoeve van het tracé worden op enkele locaties binnen het plangebied station Rilland jukken geplaatst. In totaal zullen er in plangebied Rilland twee jukken gerealiseerd worden. In Figuur 2.8 staan de locaties van de jukken weergegeven.

Figuur 2.8 Locaties te realiseren jukken (blauwe cirkels) in het plangebied Rilland (scoopkaart Rilland, d.d. 28-2-2014). De nummers geven de jukken aan die gerealiseerd worden ten behoeve van het tracé Zuidwest - west (Bron: Mastboek station Rilland d.d. 20-6-2014).

3 Toetsing aan de Flora- en faunawet

In dit hoofdstuk wordt de Flora- en faunawet toegelicht, welke de juridische basis voor dit onderzoek vormt.

3.1 Flora- en faunawet

Het wettelijke toetsingskader van de soortenbescherming is verankerd in de Flora- en faunawet, die op 1 april 2002 in werking is getreden. In deze wet is de individuele soortenbescherming van de Vogel- en Habitatrictlijn geïmplementeerd.

Onder de werking van de Flora- en faunawet vallen circa 1.000 dier- en plantensoorten. Alle inheemse zoogdieren (m.u.v. de huismuis en zwarte en bruine rat), vogels, amfibieën en reptielen zijn beschermd. Tevens hebben een aantal soorten planten, vissen, insecten en ongewervelden een beschermde status. Voor de in het wild voorkomende planten en dieren geldt de algemene zorgplicht (art. 2).

Volgens de Flora- en faunawet mogen beschermde dier- en plantensoorten niet worden verwond, gevangen, opzettelijk worden verontrust of gedood. Voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaatsen mogen niet worden beschadigd, vernield of verstoord.

Beschermde planten mogen op geen enkele wijze van hun groeiplaats worden verwijderd of vernield. De verbodsbepalingen van de wet staan genoemd in onderstaand kader.

<u>Verboden handelingen met betrekking tot beschermde planten:</u>	
Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of om een andere manier van de groeiplaats verwijderen van planten
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van planten.
<u>Verboden handelingen met betrekking tot beschermde dieren:</u>	
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen van dieren. Het met het oog op bovenstaande doelen opsporen van dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen wegnemen, verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, rapen, uit nesten nemen, beschadigen of vernielen van eieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van dieren.

De werkingssfeer van de Flora- en faunawet is niet beperkt tot of gerelateerd aan speciaal aangewezen gebieden, maar geeft soorten overal in Nederland bescherming.

In artikel 75 van de Flora- en faunawet worden de ontheffingsmogelijkheden weergegeven. Op 23 februari 2005 is de Algemene Maatregel van Bestuur m.b.t. artikel 75 van de Flora- en faunawet in werking getreden. Middels deze AMvB wordt onder bepaalde voorwaarden een algemene vrijstelling geregeld van de ontheffingsplicht van de Flora- en faunawet. Deze vrijstelling geldt voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, bestendig gebruik en bestendig beheer en onderhoud en voor bepaalde (algemeen voorkomende) soorten. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af het de dier- of plantensoorten die voorkomen in het plangebied. In de AMvB worden hiertoe verschillende beschermingsregimes onderscheiden.

Beschermingsniveaus

De beschermde soorten zijn in drie groepen ingedeeld. De soorten van Tabel 1 betreffen algemeen voorkomende soorten, en hebben het lichtste beschermingsregime. De soorten van Tabel 2 betreffen soorten die niet zeer algemeen zijn maar tevens niet zeldzaam en hebben een gemiddeld beschermingsregime. De soorten van Tabel 3 betreffen zeldzame soorten met een zwaarder beschermingsregime. Vogels zijn niet opgenomen in Tabel 1 t/m 3; alle vogels zijn in Nederland gelijk beschermd.

- Soorten van **Tabel 1** – algemene soorten – lichtste beschermingsregime AMvB:
Voor deze soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van de ontheffingsplicht. Voor deze soorten is derhalve geen ontheffing nodig. Wel geldt ten aanzien van deze soorten de zorgplicht, die eveneens van de Flora- en faunawet uitgaat.
- Soorten van **Tabel 2** – overige soorten – middelste beschermingsregime AMvB:
Voor soorten van Tabel 2 van de AMvB is bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling mogelijk van de ontheffingsplicht, indien gewerkt wordt volgens een door het Ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode (geldt niet voor MER-plichtige projecten). Ontbreekt een dergelijke gedragscode, dan dient ontheffing aangevraagd te worden, welke wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort' (lichte toets). Daarnaast geldt ook voor soorten van Tabel 2 de algemene zorgplicht.
- Soorten van **Tabel 3** – zwaarder beschermde soorten, genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime AMvB.
Voor soorten van Tabel 3 geldt het zwaarste beschermingsregime en is bij ruimtelijke ontwikkelingen geen vrijstelling mogelijk van de ontheffingsplicht, ook niet met een gedragscode. Voor deze soorten dient een ontheffing aangevraagd te worden, welke aan vier criteria wordt getoetst (zware toets): de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats wordt niet aangetast, er is sprake van een in of bij wet genoemd belang, er is geen alternatief en 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'. Daarnaast geldt ook voor soorten van Tabel 3 de algemene zorgplicht.

Voor Bijlage 1 soorten uit Tabel 3 kan ontheffing worden aangevraagd op grond van alle belangen genoemd in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. In de praktijk komen bij Bijlage 1- soorten onderstaande vier belangen het meeste voor bij een ontheffing voor een ruimtelijke ingreep:

1. Bescherming van flora en fauna (b);
2. Volksgezondheid of openbare veiligheid (d);
3. Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e);
4. Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j).

Voor Bijlage IV soorten uit Tabel 3 geldt voor een ruimtelijke ingreep alleen ontheffing wordt verleend op grond van een belang uit de Habitatrichtlijn:

1. Bescherming flora en fauna (b);
2. Volksgezondheid of openbare veiligheid (d);
3. Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e).

Vogelsoorten zijn niet in de tabellen opgenomen. Alle vogels in Nederland zijn beschermd. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. Voor activiteiten waarvoor een vrijstelling mogelijk is geldt een vrijstelling als men handelt volgens een goedgekeurde gedragscode. Voor alle andere activiteiten moet een ontheffing aangevraagd worden. De aanvraag wordt dan onderworpen aan de uitgebreide toets. Voor vogels geldt overigens dat vooral in het broedseizoen sprake zal zijn van verontrusting, doden of verstoren van nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen. Als de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden, zal in het algemeen niet snel een ontheffing nodig zijn.

Tijdens werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen. Hiervoor is geen standaardperiode, het gaat erom of er een broedgeval is. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze soorten staan vermeld in

categorie 1 t/m 4 van de 'Aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten' (Ministerie van LNV, 2009).

Indien de werkzaamheden effect hebben op deze soorten is een ontheffing nodig. Voor vogels kan alleen een ontheffing worden verleend op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dit zijn:

- Bescherming van flora en fauna (b);
- Veiligheid van het luchtverkeer (c);
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d).

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik zijn alleen tijdens het broedseizoen beschermd. Voor deze soorten* is geen ontheffing nodig, indien werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden of maatregelen zijn getroffen om te voorkomen dat deze soorten zich vestigen tijdens het broedseizoen. Buiten het broedseizoen mag van deze soorten het nest worden verplaatst of verwijderd.

* Een deel van deze soorten zijn ondergebracht in categorie 5 van de 'Aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten' (Ministerie van LNV, 2009). Hoewel het onderbrengen van deze soorten op deze lijst anders doet vermoeden is de vaste rust- en verblijfplaats van deze vogels niet jaarrond beschermd. Dit betreffen namelijk vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor gebroed hebben of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

3.2 Toetsing

De toetsing aan de Flora- en faunawet vindt plaats in twee stappen:

1. Bepalen welke effecten er op aanwezige, beschermde soorten plaats (kunnen) gaan vinden ten gevolge van de voorgenomen activiteit;
2. Vaststellen van het toetsingskader en het uitvoeren van de toetsing. Er zijn twee toetsingen mogelijk: een lichte of een zware toets.

Voor het bepalen van het toetsingskader is het nodig om te weten of er Tabel-2- of Tabel-3-soorten aanwezig zijn. De zwaarte van de toetsing hangt af van het beschermingsregime voor de betreffende soort (zie de bovenstaande paragraaf onder '**Beschermingsniveaus**').

Indien een ontheffing nodig is voor zwaarder beschermde soorten dan geldt de zogenaamde zware toets. Deze toets omvat vier onderdelen:

1. Er zijn geen alternatieven voor de voorgenomen werkzaamheden;
2. De activiteit past binnen een door de wet genoemd belang;
3. De gunstige staat van instandhouding van de soort wordt niet aangetast;
4. Er wordt zorgvuldig gehandeld.

Om te beoordelen of de gunstige staat van instandhouding wordt aangetast en of er zorgvuldig wordt gehandeld (onderdelen 3 en 4) dient bepaald te worden of de werkzaamheden een 'wezenlijke invloed' op de beschermde soorten hebben.

Wezenlijke invloed

De toetsingscriteria in het kader van de Flora- en faunawet betreffen samengevat de wezenlijke invloed op de gunstige staat van instandhouding van de aanwezige beschermde soorten. In de Brochure 'Buiten aan het Werk' (Ministerie van LNV, 2002) licht het toenmalige ministerie van LNV (thans EZ) toe wat wordt verstaan onder 'wezenlijke invloed'.

Als het negatieve effect van tijdelijke aard is, kan de betreffende populatie van de soort zich gemakkelijker herstellen dan wanneer het gaat om een aanhoudend negatief effect. Over het algemeen is eerder sprake van wezenlijke invloed op een soort bij zeldzame soorten dan bij algemene soorten. De beoordeling of een ingreep wezenlijke invloed heeft op de gunstige staat van de soort is dus afhankelijk van:

- Omvang en duur van het effect. Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen de effecten verstoring en vernietiging;

- Omvang van de populatie op het te beoordelen schaalniveau (lokaal, regionaal, landelijk of Europees niveau, zie volgende paragraaf);
- Trendontwikkeling van de betreffende populatie. Soorten met een positieve trendontwikkeling kunnen het verlies van een aantal individuen gemakkelijker te niet doen dan soorten met een negatieve trendontwikkeling;
- De mogelijkheid uit te wijken naar andere geschikte gebieden. Dit is zowel afhankelijk van de aanwezigheid van alternatieve leefgebieden in de omgeving als de mobiliteit en het dispersievermogen van de soort. Hierbij speelt ook de huidige kwaliteit van het gebied een belangrijke rol;
- De normale levensverwachting, sterftecijfers en reproductiesnelheid van de soort. Soorten met een kortere generatietijd en hogere reproductiesnelheid kunnen verliezen van individuen gemakkelijker te niet doen dan soorten met een lange generatietijd en laag voortplantingssucces.

Uit bovenstaande moge duidelijk zijn dat bij de beoordeling van wezenlijke invloed geen sprake kan zijn van één vast criterium. Op de website van EZ staat in de soortendatabase een overzicht van beschermingsregime, status, trend en populatieniveau voor een deel van de in Nederland voorkomende soorten. Deze worden als achtergrondkader voor de beoordeling gehanteerd.

Vaste rust- en verblijfplaatsen

Van specifiek belang is verder de interpretatie van het begrip 'vaste rust- en verblijfplaatsen'. Door EZ wordt op hoofdlijnen momenteel het volgende gehanteerd: nesten, holen en roestplaatsen van vogelsoorten die van deze verblijfplaatsen afhankelijk zijn, zijn jaarrond beschermd voor zover zij niet permanent zijn verlaten. Dus ook buiten de periode dat deze worden gebruikt (Netwerk Groene Bureaus, 2005). Foerageergebieden die jaarlijks gebruikt worden en hoogwatervluchtplaatsen kunnen, afhankelijk van de ecologie van de soort en de omgeving, als vaste rust- en verblijfplaats worden beschouwd. In Flora- en faunawet wordt ook de gebruiksfase van een project in beschouwing genomen.

3.3 Zorgplicht

Voor alle beschermde soorten, dus ook voor de soorten die zijn vrijgesteld van de ontheffingsplicht, geldt wel een zogenaamde 'algemene zorgplicht' (art. 2 Flora- en faunawet). Deze zorgplicht houdt in dat de initiatiefnemer passende maatregelen neemt om schade aan beschermde soorten te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het niet verontrusten of verstoren in de kwetsbare perioden zoals de winterslaap, de voortplantingstijd en de periode van afhankelijkheid van de jongen.

Werken buiten kwetsbare periode

De kwetsbare perioden voor de verschillende soortgroepen zijn niet allen gelijk. Als 'veilige' periode voor alle groepen geldt in het algemeen de periode van half augustus tot half november, de periode waarin de voortplantingstijd achter de rug is en dieren als vleermuizen, overige zoogdieren en amfibieën nog niet in winterslaap zijn. Indien voorbereidende werkzaamheden, als bouwrijp maken, in die periode worden uitgevoerd, kan daarna gedurende het winterseizoen en het daarop volgende voorjaar probleemloos worden gewerkt.

Werken in kwetsbare periode

Indien vooraf bekend is dat werkzaamheden moeten worden uitgevoerd binnen de kwetsbare perioden van de soorten, is het zaak ervoor te zorgen dat het gebied tegen die tijd ongeschikt is als leefgebied voor die soorten. Zo kan vegetatie gedurende het groeiseizoen kort gemaaid worden, zodat er geen vogels gaan broeden en het tegen de winter ook ongeschikt is voor kleine zoogdieren die in winterslaap gaan.

Indien tijdens de uitvoering van de werkzaamheden beschermde soorten worden waargenomen dienen maatregelen te worden genomen om schade aan deze individuen zo veel mogelijk te voorkomen (bijvoorbeeld wegvangen en verplaatsen).

In hoofdstuk 6 worden de te nemen maatregelen nader uiteen gezet.

3.4 Bevoegd gezag

Bevoegd gezag voor de toetsing van de Flora- en faunawet is het Ministerie van EZ. De Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) is de uitvoeringsorganisatie en neemt een besluit omtrent de ontheffingaanvragen van de Flora- en faunawet.

4 Methodiek van onderzoek

4.1 Algemeen

Bij de toetsing is gekeken naar de zwaar beschermde soorten van de Flora- en faunawet. Dit zijn de zogenaamde 'overige soorten' vermeld in Tabel 2 en de 'zwaardere beschermde soorten' van Tabel 3 van de Flora- en faunawet.

De algemene soorten, vermeld in Tabel 1 van de Flora- en faunawet, zijn niet meegenomen in de toetsing. Deze soorten zijn zodanig algemeen dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt. Bovendien geldt voor deze soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen uit artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Wel geldt voor deze soorten de zorgplicht. Door rekening te houden met de kwetsbare periode van deze soorten, wordt voldoende aan de zorgplicht gedaan en kan de gunstige staat van instandhouding worden gegarandeerd.

Het flora- en faunaonderzoek is uitgevoerd in verschillende fasen. Ten eerste is er een bureaustudie uitgevoerd, gevolgd door het veldonderzoek. Dit veldwerk is weer onderverdeeld in een oriënterend onderzoek, dat waar nodig aangevuld is met nader onderzoek en soortspecifiek onderzoek. In de volgende paragrafen wordt de gehanteerde werkwijze nader toegelicht.

Bij dit onderzoek wordt regelmatig verwezen naar mastlocaties en tussenliggende gebieden (waar de geleiders hangen). Hierbij is de nummering overgenomen uit het mastenboek van TenneT (VKA 2.0 DT 1 en 2). De gebieden tussen mast 1101 en mast 1102 worden hier bijvoorbeeld gerekend tot het lijnvak van mast 1101. De effecten van eventuele ingrepen in het landschap tussen mast 1101 en 1102, zoals de kap van bomen, worden besproken bij mast 1101.

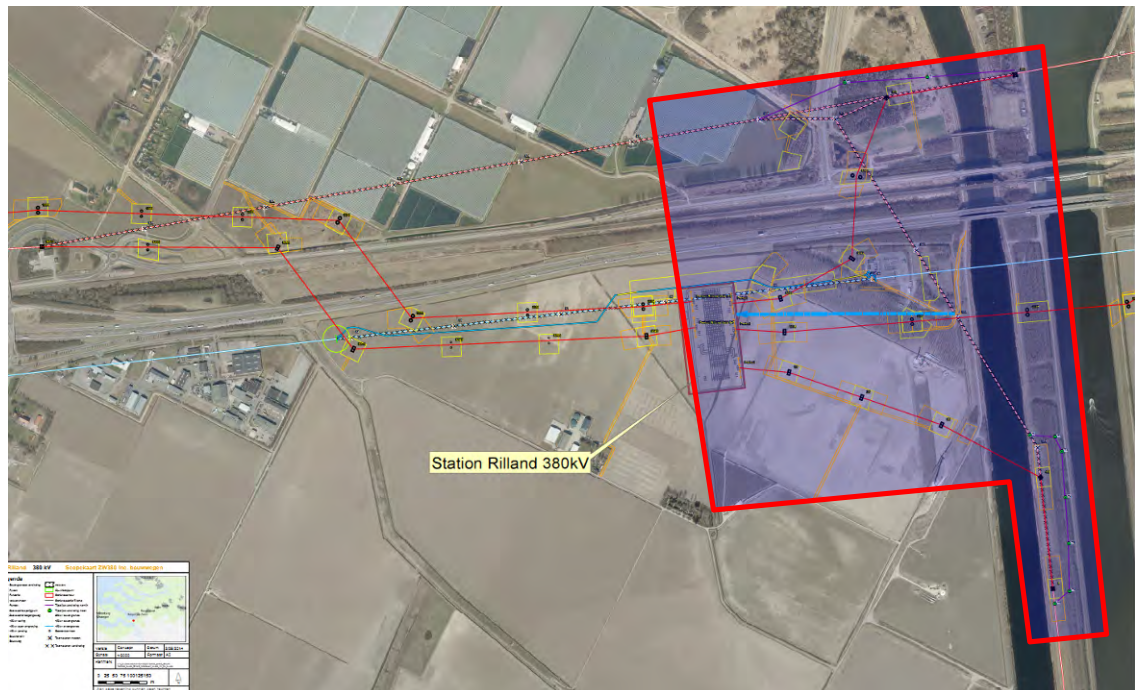
In dit onderzoek is aangenomen dat de ingetekende werkterreinen indicatief zijn en ter plaatse aan de omstandigheden worden aangepast. Dus wanneer bijvoorbeeld de mastvoet in een akker valt en het bouwterrein op de kaart tot in een waterloop met rietzoom loopt is aangenomen dat in het veld, wanneer hier ruimte voor is, het werkvak zo verplaatst dat de waterloop en rietzoom ongemoeid blijven. Indien de bouwterreinen en bouwwegen nog niet in kaart gebracht zijn, is gekeken naar de meest waarschijnlijk loop van deze wegen en ligging van het bouwterrein. Als uitgangspunt voor de bouwwegen geldt dat deze zo veel mogelijk bestaande wegen en paden volgen. Waar deze ontbreken wordt zoveel mogelijk de randen van percelen gevolgd en opgaande begroeiingen ontweken. Watergangen worden indien mogelijk gekruist bij bestaande overgangen overgestoken.

De aansluitingslocaties en tijdelijke verbindingen, zoals benoemd in 2.3.3, en de te plaatsen jukken worden ook meegenomen in deze toetsing. Voor de toetsing van de effecten van de tijdelijke verbindingen, de aansluitingen op de 150kV stations en de jukken is dezelfde methodiek gehanteerd als voor het hoogspanningsstation Rilland en de bijbehorende hoogspanningsmasten. Bij de bespreking van de resultaten en effecten, worden deze korte tracés ieder als één locatie genoemd als ware het een mast vak van het tracé.

4.2 Bureauonderzoek

Als eerste oriëntatie op de natuurwaarden in het plangebied station Rilland is een bureaustudie uitgevoerd. Aan de hand van kaarten en luchtfoto's van het gebied is een globale inschatting van de biotopen in het gebied verkregen. In Figuur 4.1 is het onderzochte plangebied aangegeven.

Voor station Rilland is informatie opgevraagd bij de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Deze database van de Gegevensautoriteit Natuur bevat informatie over het vóórkomen van zeldzame en beschermde soorten planten en dieren in Nederland. Voor dit onderzoek zijn alleen waarnemingen vanaf het jaar 2009 meegenomen; oudere data geven geen betrouwbaar beeld van de in de huidige situatie te verwachten beschermde soorten.

Figuur 4.1 Het onderzochte plangebied hoogspanningsstation Rilland en verbindingen (bron: scoopkaart Rilland d.d. 28-2-2014).

Aan de hand van deze gegevens en de bij Antea Group en Bureau Waardenburg aanwezige gebiedskennis is een inschatting gemaakt welke zwaar beschermde soorten in het plangebied verwacht kunnen worden. Bij het veldwerk is specifiek gezocht naar deze soorten en/of geschikte biotopen voor deze soorten. De resultaten van de bureaustudie staan beschreven in paragraaf 5.1.

4.3 Veldonderzoek

Het veldonderzoek bestaat uit drie stappen: oriënterend onderzoek, nader onderzoek en soortgericht onderzoek.

4.3.1 Oriënterend onderzoek

In april 2011, juli 2012 en 2014 (zie bijlage 1) zijn verkennende veldbezoeken uitgevoerd door ter zake kundige ecologen van Antea Group. Bij het verkennend veldbezoek in 2011 zijn alle mastlocaties en het hoogspanningsstation Rilland bezocht om een inschatting te maken van de natuurwaarden op deze locaties en te beoordelen waar nader onderzoek nodig is. In 2012 en 2014 zijn een aantal wijzigingen doorgevoerd in de mastlocaties en zijn ook de aan te leggen jukken, tijdelijke bouwwegen, te verwijderen masten en bouwterreinen nader in kaart gebracht. Daarom zijn deze locaties in 2012 en 2014 (nogmaals) bezocht en is opnieuw een inschatting gemaakt van de natuurwaarden op deze locaties. In bijlage 1 zijn de uitkomsten van dit oriënterend veldbezoek samengevat in een tabel.

Categorieën

Aan de hand van het oriënterend onderzoek zijn het hoogspanningsstation, de mastlocaties en noodlijnen, met de daarbij horende lijnvakken, en jukken onderverdeeld in vier categorieën:

1. Locaties in agrarisch gebied;
2. Watergangen;
3. Ruigten, bermen en diverse overig extensieve gronden;
4. Doorsnijding opgaande begroeiing, waar een nadere beschouwing nodig is voor een goede beoordeling.

Daarnaast zijn er enkele masten die verwijderd zullen worden.

De methodiek voor het nader onderzoek wordt beschreven in paragraaf 4.3.2.

Locaties in agrarisch gebied

Het grootste deel van het hoogspanningsstation Rilland en de nieuwe hoogspanningsmasten bevinden zich in agrarisch gebied, voornamelijk akkerland. Tijdens het oriënterend veldbezoek is vastgesteld dat op deze locaties door de aard en intensiviteit van het gebruik, geen of slechts geringe natuurwaarden aanwezig zijn.

Overall in het landschap kunnen beschermde soorten voorkomen. In het sterk gemodificeerd landschap, zoals akkers en productiegroenland, komen echter vrijwel uitsluitend beschermde soorten van Tabel 1 van de Flora- en faunawet en vogels voor. Dit zijn bijvoorbeeld algemeen voorkomende zoogdiersoorten zoals veldmuis en konijn en amfibieën als kleine watersalamander en bastaardkikker. Voor soorten van Tabel 1 van de Flora- en faunawet geldt een algehele vrijstelling voor de ontheffingsplicht (zie paragraaf 3.1 Flora- en faunawet). Daarnaast kunnen overall diverse soorten (broed-)vogels verwacht worden waarvan de nesten buiten het broedseizoen niet beschermd zijn. De locaties waar alleen deze algemeen beschermde soorten voorkomen worden bij de resultaten en effectbeoordeling als groep besproken in paragrafen 5.2.1 en 6.1: locaties in agrarisch gebied.

Watergangen

Wanneer de mastvoet een watergang raakt of de jukken geprojecteerd staan op (of in de omgeving van) watergangen is gekeken of de betreffende watergang een geschikt biotoop vormt voor zwaar beschermde soorten. Een geschikt biotoop is een leefgebied waar een soort alles kan vinden om zich succesvol voort te planten en te rusten. Indien het biotoop geschikt bevonden is voor beschermde vissoorten wordt hier conform de beschikbare soortenstandaarden steekproefsgewijs op bemonsterd met een RAVON-schepnet om de aan- of afwezigheid van beschermde soorten aan te tonen.

Ruigten, bermen en diverse overig extensieve gronden

Op al deze locaties, die niet nader gerubriceerd zijn, is intensief gezocht naar de mogelijke aanwezigheid van beschermde soorten.

Doorsnijding opgaande begroeiing

De overige gebieden die niet vallen onder voorgaande categorieën zijn door deskundige ecologen van Antea Group nader onderzocht. Dit zijn veelal gebieden met kleine bosschages en struwelen, (oude) lanen en bomenrijen. De resultaten van deze locaties staan beschreven in paragraaf 5.2.1.3.

Vaak staat de mastvoet zelf geheel op agrarische grond maar doorsnijden alleen de geleiders bosschages of bomenrijen. Vegetatie onder de geleiders mag in de regel niet hoger zijn (noch worden) dan 7,5 meter. Waar mogelijk zullen de bestaande bomen behouden blijven. Toch zal het soms noodzakelijk zijn bomen te kappen, te knotten of ver terug te snoeien; dit is zeker aan de orde bij snelgroeende boomsoorten. Omdat nog niet geheel vast staat waar kap te vermijden is en waar niet, zijn alle bomenrijen en bosschages die binnen het bouwterrein of onder nieuwe lijnen staan geïnspecteerd op de aanwezigheid van jaarrond beschermde vogelnesten en beschermde soorten. Ook zijn bomen visueel geïnspecteerd op holten en gaten die dienst kunnen doen als verblijfplaats voor vleermuissoorten. Daarnaast is gekeken of de doorsneden bomenrijen een functie kunnen hebben als vliegroute van vleermuizen.

Te verwijderen masten

Een aantal masten wordt langs het bestaande tracé verwijderd. Tijdens het oriënterend veldbezoek zijn zowel de omliggende biotopen geïnspecteerd alsmede de mast zelf. In vrijwel alle gevallen betrof het agrarische gronden waarop de masten zich bevonden.

4.3.2 Nader onderzoek

Wanneer tijdens het oriënterend onderzoek naar voren is gekomen dat op een locatie een zwaar beschermde soort voor kan komen is nader onderzoek conform soortenstandaards en protocollen uitgevoerd. Welk onderzoek noodzakelijk is, is afhankelijk van de betrokken soortgroep.

Het kappen of terugzetten van bomen of struwelen kan leiden tot schade aan jaarrond beschermde nesten.

Op locaties waar een jaarrond beschermde nestplaats verstoord wordt of mogelijk zal verdwijnen, is een omgevingscheck uitgevoerd. In een omgevingscheck wordt gekeken of voor de betrokken soort voldoende mogelijkheden zijn om zelfstandig een nieuwe geschikte nestplaats te vinden in de omgeving. Voor de omgevingscheck van buizerdnesten is gebruik gemaakt van de soortenstandaard opgesteld door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO, 2014). In deze soortenstandaard staat een stappenplan voor ecologisch onderzoek dat doorlopen moet worden om conclusies te kunnen trekken met betrekking tot eventuele overtredingen van verbodsbepalingen zoals genoemd in de Flora- en faunawet art. 75, en of voor deze overtreding een ontheffing ex artikel 75 van deze wet moet worden aangevraagd. Voor elk van de aangetroffen nesten wordt dit stappenplan doorlopen.

4.3.3 *Specifiek soortenonderzoek*

Wanneer tijdens het oriënterend of nader onderzoek naar voren is gekomen dat op een locatie een zwaar beschermde soort voor kan komen is soortspecifiek onderzoek uitgevoerd. Welk onderzoek noodzakelijk is, is afhankelijk van de betrokken soortgroep.

In onderhavig tracé in plangebied Rilland is specifiek soortenonderzoek niet aan de orde geweest.

5 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van het flora- en faunaonderzoek besproken. In Bijlage 1 is een overzichtstabel opgenomen waarin van het hoogspanningsstation Rilland en elke mastlocatie, met de tussenliggende lijnvakken, kort de aangetroffen situatie wordt beschreven.

5.1 Bureauonderzoek

Van het plangebied hoogspanningsstation Rilland is de informatie van het NDFF (2009-2014) geraadpleegd. De zwaar beschermde soorten die uit deze database naar voren zijn gekomen worden hieronder kort per soortgroep besproken.

Zoogdieren

Vleermuizen

In de gegevens van het NDFF worden slechts drie vleermuissoorten genoemd die voorkomen in het plangebied, te weten de laatvlieger, gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis. De laatvlieger en de gewone dwergvleermuis zijn de twee meest algemeen voorkomende vleermuissoorten van Nederland. Verblijfplaatsen zijn vooral te vinden in gebouwen en in mindere mate in gaten of spleten in oudere bomen. Deze soorten foerageren zowel in het stedelijk gebied als daarbuiten. Vaste vliegroutes van deze soorten kunnen overal aangetroffen worden waar lijnvormige landschapselementen de vaste verblijfplaatsen met de foerageergebieden verbinden.

De ruige dwergvleermuis wordt zowel in bosgebieden als in het stedelijk gebied aangetroffen.

Vaste verblijfplaatsen zijn veelal holten en spleten in oude bomen maar ook in gebouwen achter betimmeringen en daklijsten of onder dakbedekking en op zolders. Zowel open als gesloten landschappen fungeren als foerageergebied. Bosranden en lanen vormen uitstekende vaste vliegroutes en foerageergebieden.

Samenvattend kan men zeggen dat in het plangebied rekening gehouden moet worden met de mogelijke aanwezigheid van zwaarder beschermde vleermuissoorten.

Grondgebonden soorten

In het gegevensbestand van de NDFF komen weinig zwaar beschermde grondgebonden zoogdieren voor. De NDFF heeft waarnemingen van één soort in de omgeving van het plangebied: het damhert (nabij mast 106). Uit gegevens van waarneming.nl komt naar voren dat het hier één dier betrof; zeer vermoedelijk een zwerfend exemplaar. Damherten komen vooral voor in lichte loofbossen en gemengde bossen, minder vaak in uitgestrekte naaldbossen. Hij heeft een voorkeur voor oudere bossen met een dichte onderbegroeiing.

Amfibieën

In het plangebied hoogspanningsstation Rilland zijn in de periode 2009-2014 op basis van de NDFF gegevens geen zwaar beschermde amfibieën bekend.

Planten

Verspreid over het plangebied zijn waarnemingen bekend van diverse beschermde plantensoorten van Tabel 2 van de Flora- en faunawet. Van de volgende soorten zijn waarnemingen bekend bijenorchis, rietorchis en vleeskleurige orchis. Deze soorten komen niet voor in intensief gebruikte akkers en productiegroenland. De bermen, bosranden en slootkanten kunnen, naast meer natuurlijke gebieden, wel een geschikt biotoop vormen voor deze soorten.

Vissen

In de gegevens van de NDFF is één beschermde vissoort van Tabel 2 opgenomen; de paling. De paling is nabij *KRK-ZVL380-4N en KRK-ZVL380-5* in het Bathse Spuikanaal waargenomen. Aangezien geen werkzaamheden plaatsvinden in (grote) waterelementen waar deze soorten voor komen, zijn deze soorten uitgesloten van het plangebied Rilland.

Vogels

Overall kunnen in het seizoen broedende vogels aangetroffen worden, in de stad en op het platteland, in gebouwen en op akkers en in weilanden. In de gegevens van het NDFF wordt dan ook een enorme rijkdom aan vogelsoorten genoemd. Slechts enkele soorten kennen jaarrond beschermde nesten (zie hoofdstuk 3). Omdat de gegevens van het NDFF alle waarnemingen en niet alleen de verblijfplaatsen in kaart heeft gebracht moet veldonderzoek de aanwezigheid van nesten aantonen.

Dagvlinders en libellen

In de NDFF staan diverse waarnemingen van rodelijst-soorten dagvlinders en libellen in de omgeving van het tracé. Het gaat hier om de vlindersoorten groot dikkopje, bruin blauwtje en de libelles de glassnijder. Er zijn geen waarnemingen bekend van zwaar beschermde soorten (Tabel 3).

5.2 Veldonderzoek

5.2.1 Oriënterend onderzoek

In het oriënterend onderzoek zijn vele locaties (van het hoogspanningsstation, nieuwe masten, noodlijnen, jukken en te verwijderen masten) naar voren gekomen waar alleen soorten van Tabel 1 zijn waargenomen en op basis van het aanwezig biotoop ook geen zwaar beschermde soorten worden verwacht. Het betreft locaties in het agrarische gebied en geprojecteerd op waterpartijen (watergangen, poelen en dergelijke). Op deze locaties is geen nader onderzoek verricht en de resultaten van het veldonderzoek worden in paragrafen 5.2.1.1 en 5.2.1.2 besproken. Naast deze categorieën zijn er locaties die anders van aard zijn dan agrarisch gebied. Veelal betreft het ruige graslanden, ruigtevegetatie en boom- of bouselementen. In deze, meestal diversere, biotopen zijn Tabel 2- en 3-soorten te verwachten. Locaties waar zwaar beschermde soorten of jaarrond beschermde vogelnesten zijn aangetroffen worden in 5.2.1.3 individueel besproken. In 5.2.1.4 worden locaties uiteengezet behorende bij de categorie ruigten, bosranden en diverse overige extensieve gronden.

5.2.1.1 Agrarisch gebied

Van de in totaal 43 onderzochte locaties in het plangebied hoogspanningsstation Rilland zijn 14 ingedeeld (of gedeeltelijk ingedeeld) in de categorie agrarisch gebied (Tabel 5.1). Ook hoogspanningsstation Rilland zelf valt geheel in deze categorie. Deze locaties worden in de onderstaande paragrafen als groep besproken.

Tabel 5.1 Mastlocaties, noodlijnen, jukken en de te verwijderen masten (aangegeven met aanhalingstekens) in plangebied Rilland ingedeeld in categorie agrarisch gebied. De codes zijn afkomstig van de scopekaart 'Hoogspanningsstation Rilland incl. bouwwegen'.

1106	'002'
GT-BSL-380-303a	'004'
GT-BSL-380-303c	'005'
1N	Portaal BSL380 Z/G
2N	
3N	
4N	
5N	
juk 1*	
'304'	

* Voor de benummering van de jukken zie Figuur 2.8.

Akkers

Een groot deel van het plangebied ligt in agrarisch gebied met akkers (graan, aardappel en uien). Ook zijn kort gemaaide bermen meegenomen bij deze categorie. De akkers zijn monoculturen waar jaarlijks intensieve grondbewerking plaatsvindt. De akkers zijn gezien de voedselrijkdom en intensief gebruik floristisch weinig interessant. In het veld zijn algemene plantensoorten aangetroffen als raaigras, witbol, kweek, brandnetel en paardenbloem. Langs de randen van de akkers zijn ruigere vegetaties te vinden met riet en andere grassen.

Beschermde plantensoorten zijn op deze locaties niet aangetroffen en zijn daarom uitgesloten.

De akkers vormen met name langs de randen een geschikt leefgebied voor algemeen voorkomende zoogdieren. Voor algemeen voorkomende muizen en spitsmuizen zoals veldmuis, aardmuis en bosspitsmuis zijn met name de ruige randen een geschikt biotoop.

Daarnaast kunnen algemeen voorkomende soorten als bunzing, mol, konijn, haas, ree, vos, wezel en hermelijn in dit biotoop aanwezig zijn.

In het voorjaar zijn de akkers geschikt als broedbiotoop voor weidevogels zoals Kievit en scholekster.

Beschermde vlinder- en libellensoorten zijn niet waargenomen en zijn in dit biotoop uitgesloten. De in de bureaustudie genoemde soorten stellen specifieke eisen aan hun omgeving die in het intensief agrarisch gebied niet aanwezig zijn.

5.2.1.2 Watergangen

Op vier locaties raakt de mastvoet of het bouwterrein van de mast of noodlijn een waterpartij (watergangen, poelen, vijvers en dergelijke). Een aantal van de te realiseren jukken staan tevens nabij watergangen. In Tabel 5.2 zijn de locaties aangegeven. Van de jukken is de precieze locatie nog onduidelijk zodat de watergangen in de nabijheid onaangetaast kunnen blijven. Tijdens de werkzaamheden kunnen de bouwterreinen aangepast worden aan de veldomstandigheden waardoor er op enkele van deze locaties niet in de watergang of op de oever gewerkt hoeft te worden.

Tabel 5.2 Locaties in plangebied hoogspanningsstation Rilland waar het station, de mastvoet, het bouwterrein of juk een waterpartij raakt.

Station Rilland
juk 2
GT-BSL-380-303c
KRK-ZVL-380-1N

* Voor de benummering van de jukken zie Figuur 2.8.

Bij de watergangen gaat het voornamelijk om vrij smalle watergangen (landbouwsloten) die relatief weinig water bevatten. Daarnaast zijn enkele watergangen met een wat bredere loop. De smalle landbouwwatergangen waren soms bijna volledig dichtgegroeid of juist recent geschoond en van alle vegetatie ontdaan. Ook de paar bredere waterlopen worden gekenmerkt door voedselrijk water en oevers met een dichte rietzoom. De aanwezige poelen (rondom mastlocatie 100-101) waren geheel dichtgegroeid en zeer schaduwrijk. De aangetroffen biotopen zijn niet geschikt voor habitat-kritische zwaar beschermde soorten amfibieën. Wel zijn de bastaardkikker, bruine kikker, kleine watersalamander en gewone pad (allen Tabel 1) aangetroffen. De oevers vormen een geschikt leefgebied voor algemeen voorkomende muizen (o.a. aard- en veldmuis), spitsmuizen (o.a. dwergspitsmuis) en de woelrat.

De watergangen zijn steekproefsgewijs bemonsterd met een RAVON-schepnet. Hierbij zijn uitsluitend algemeen voorkomende vissoorten als de drie- en tiendoornige stekelbaars en zeelt aangetroffen. In geen van de watergangen zijn zwaar beschermde soorten aangetroffen.

5.2.1.3 Doorsnijding opgaande begroeiing

In totaal zijn 17 locaties (mastvoeten, jukken, bouwterreinen of lijnvakken) van het plangebied hoogspanningsstation Rilland waar kap of snoei mogelijk niet te vermijden is. In de meeste gevallen zijn hier geen natuurwaarden die beschermd worden door Flora- en faunawet aangetroffen. In het populieren bos nabij mast GT-BSL-380-303c zijn een aantal brede wespenorchissen aangetroffen. Deze

soort staat op Tabel 1 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen uit art. 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet. Wel geldt de zorgplicht.

Bij drie locaties in het plangebied Rilland zijn in 2012 en 2014 zwaar beschermde waarden waargenomen. Bij mast nummers GT-BSL-380-303c en de tijdelijke noodlijnen op de landtong Schelde-Rijnkanaal (TW5-TW6) zijn jaarrond beschermd nesten van de buizerd aangetroffen in te kappen bomen. De resultaten van deze locaties worden hieronder individueel besproken. In Tabel 5.3 zijn de locaties weergegeven waar kap of snoei van opgaande begroeiing mogelijk noodzakelijk is.

Tabel 5.3 Locaties waar kap of snoei van de opgaande begroeiing mogelijk noodzakelijk is. Blauw gearceerd de locaties waar buizerdnesten zijn aangetroffen. De codes zijn afkomstig van de scopekaart 'Hoogspanningsstation Rilland incl. bouwwegen'.

1106	TW2 (landtong)
1107	TW3 (landtong)
juk 1*	TW4 (landtong)
juk 2	TW5 (landtong)
KRK-ZVL-380-3N	TW6 (landtong)
T1	TW7 (landtong)
T2	
GT-BSL-380-303c	
GT-BSL-380-303b	
GT-BSL-380-303a	
TW1 (landtong)	

* Voor de benummering van de jukken zie Figuur 2.8.

Jaarrond beschermde vogelnesten

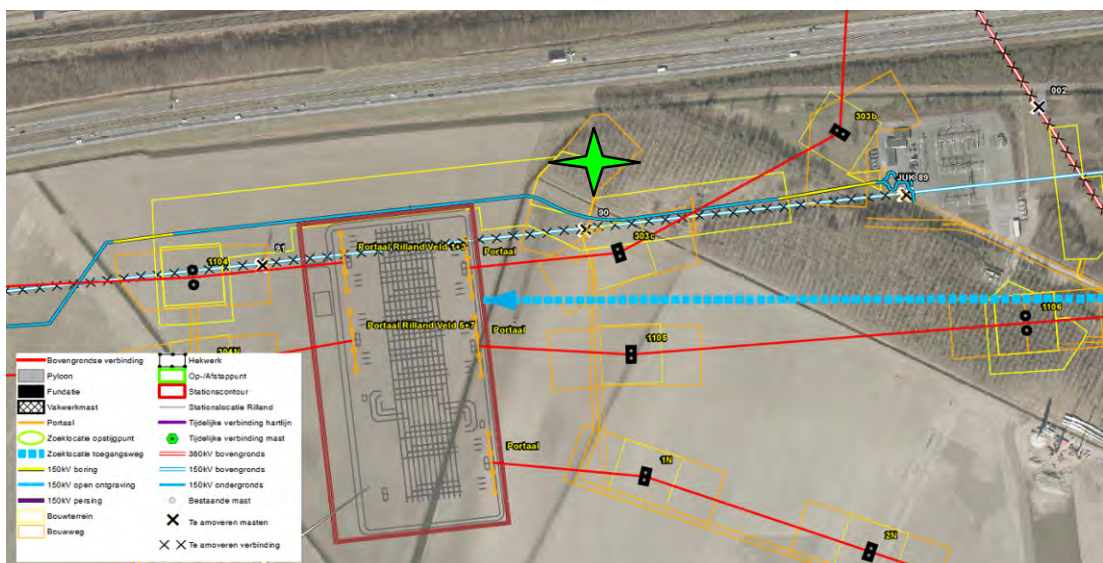
Tijdens het veldbezoek in 2014 zijn in het plangebied hoogspanningsstation Rilland op een zestal plaatsen jaarrond beschermde nesten van buizerds aangetroffen. Het betreft nesten in het bos bij GT-BSL-380-303c, T2 (noodlijn), TW1-TW2 (2 exemplaren), TW3-TW4 en TW5-TW6. Hiervan zijn enkele nesten tijdelijke of slaap- en speelnesten. Van zeker drie locaties kan gezegd worden dat deze bezet zijn door buizerds (Figuur 5.1); twee van deze nesten zullen direct beïnvloed worden door de werkzaamheden en aanleg van de hoogspanningsmasten in het plangebied. Het betreft het nest in het populierenbos bij locaties GT-BSL-380-303c en het nest dat geraakt wordt door de geleiders van de noodlijnen TW5-TW6 op de landtong Schelde-Rijnkanaal. Voor de twee locaties met een buizerdnest is het stappenplan uit de soortenstandaard doorlopen (zie voor de resultaten paragraaf 6.2.1).

Figuur 5.1 Buizerdnesten: linksboven nabij mastvoet 303c, rechtsboven tussen Tijdelijke masten T5 en T6 op de landtong Schelde-Rijkanaal en onder de nesten boven de Tijdelijke masten T1 en T2 (op de landtong Schelde-Rijkanaal).

GT-BSL-380-303c/ Hoogspanningsstation Rilland

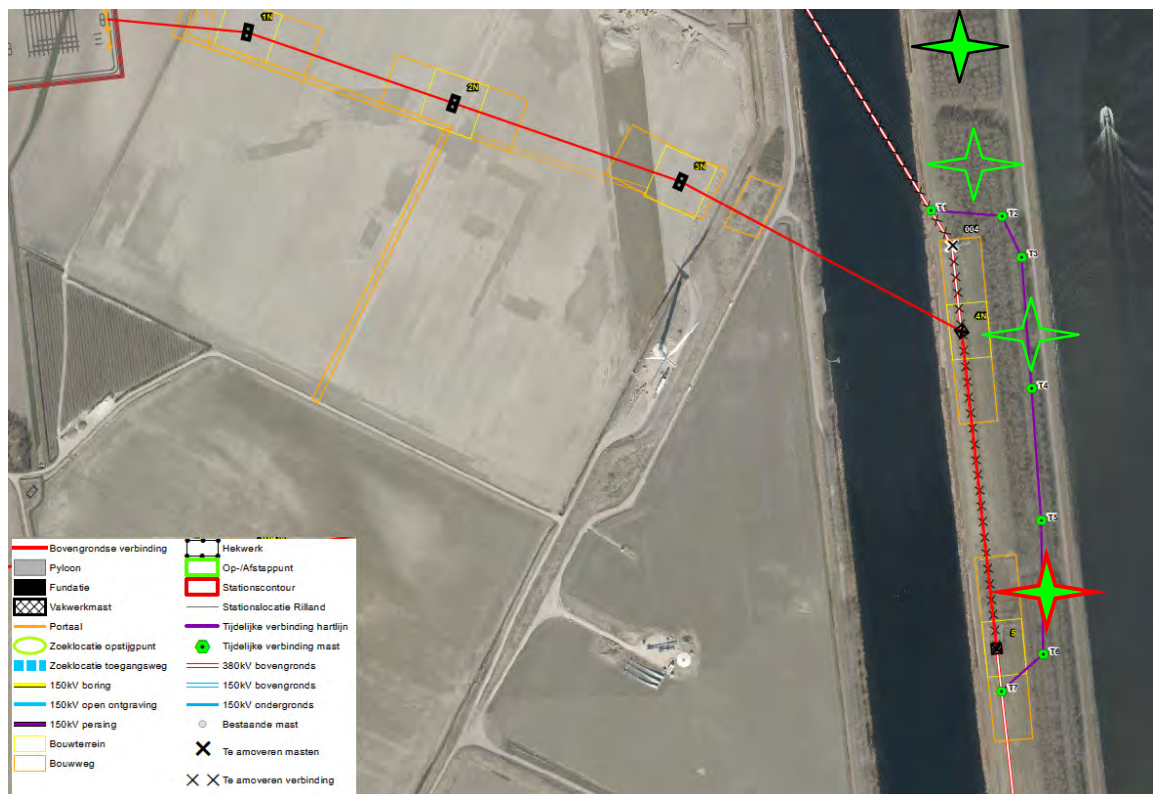
Tijdens de veldbezoeken van 12 juli 2012 en 24 juli 2014 is nabij hoogspanningsstation Rilland en mast GT-BSL-380-303c, een buizerdnest aangetroffen in een populierenakker. Bij het veldbezoek in 2012 zijn lokroepen van rondvliegende adulten gehoord die beantwoord werden vanaf het nest aangegeven in Figuur 5.2. In deze bosstrook zijn meerdere half afgebouwde nesten aangetroffen.

Figuur 5.2 Locatie van het buizerd (groene ster) nest nabij mast 303c ten opzichte van het station (bron: scoopkaart Rilland d.d. 28-2-2014).

Noodlijnen TW6 en TW7 (landtong Schelde-Rijnkanaal)

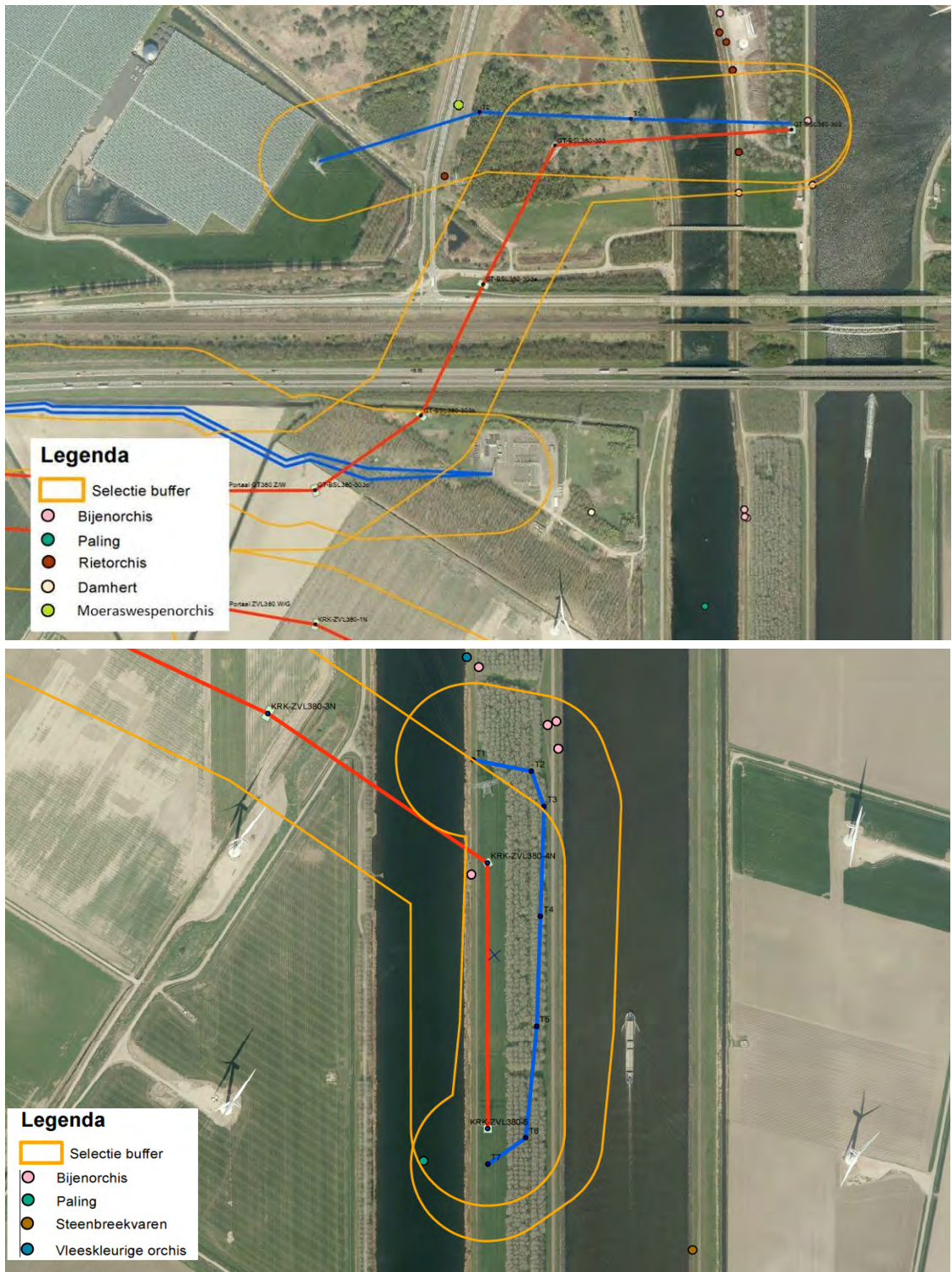
Tijdens het veldbezoek van 24 juli 2014 zijn nabij de noodlijnen TW1/7 op de landtong Schelde-Rijnkanaal een viertal buizerdnesten aangetroffen (zie Figuur 5.3). Op locatie zijn territoriumroepen van twee verschillende buizerds (nabij twee verschillende nesten) gehoord. Hieruit is af te leiden dat zich ter plaatse twee territoria bevinden. Één van deze twee territoria wordt geraakt door de geleiders tussen TW5 en TW6. Een ander, onbezet, nest wordt geraakt door de noodlijnen TW3 en TW4. Niet-in-gebruikzijnde rust- en verblijfplaatsen kunnen worden verwijderd, aangezien deze dan niet meer vallen onder de bescherming van de Flora- en faunawet. In Figuur 5.3 zijn de aanwezige nestplaatsen rond de noodlijnen weergegeven.

Figuur 5.3 Locaties van de buizerdnesten; de gevulde groene sterren geven de nesten aan die tijdens het veldbezoek in 2014 bezet waren. De open sterren geven tijdelijke, niet bezette nesten aan. Het nest aangegeven met de groene ster met rode omlijning zal verdwijnen door de plaatsing van de Noodlijnen TW5 en TW6 (bron: scoopkaart Rilland d.d. 28-2-2014).

5.2.1.4 Ruigten, bosranden en diverse overige extensieve gronden

In ruigtevegetaties en bermen in het plangebied hoogspanningsstation Rilland zijn nabij verschillende locaties Tabel 2-soorten aangetroffen of worden verwacht (op basis van terreinbezoek en NDFP gegevens). Het betreft de rietorchis, moeraswespenorchis (veldbezoek), brede orchis en bijenorchis. De moeraswespenorchis is aangetroffen nabij de te verwijderen mast '013' en de hier nabij gelegen noodlijn T2; de bijenorchis is in het verleden aangetroffen nabij mast 302 (hier is ook de rietorchis in de nabijheid waargenomen (NDFP)), TW2 en KRK-ZVL-380-4N. Voor alle locaties geldt echter dat het bouwterrein en mast de (verwachte) locaties van de beschermde plantensoorten niet zal raken. De werkzaamheden hebben derhalve geen invloed op de standplaatsen van de soorten. De bouwweg van de noodlijn T2 raakt mogelijk wel enkele exemplaren van de moeraswespenorchis. In Figuur 5.4 zijn de soorten weergegeven.

Figuur 5.4 Locaties aangetroffen Tabel 2-soorten nabij de locaties van de te verwijderen mast '013', de hier nabij gelegen noodlijn T2, TW2 en KRK-ZVL-380-4N (Bron: NDF, 2009-2014).

6 Effectbeoordeling en mitigerende maatregelen

6.1 Oriënterend onderzoek

Na het oriënterend onderzoek kunnen de effecten voor de locaties in agrarisch gebied, watergangen en ruigten, bermen en diverse overige extensieve gronden beoordeeld worden. Deze effecten staan in deze paragraaf beschreven. Voor de andere locatie (doorsnijding opgaande begroeiing) was (aanvullend nader) onderzoek nodig. De effectenbeoordeling daarvan staat in de volgende paragraaf.

Op de locaties in agrarisch gebied, watergangen en ruigten, bermen en diverse overige extensieve gronden komen voornamelijk algemeen voorkomende soorten voor die vermeld staan in Tabel 1 van de Flora- en faunawet of niet beschermd zijn. Uitzondering hierop zijn enkele beschermde plantensoorten (Tabel 2) en broedvogels, in dit gebied voornamelijk akker- en weidevogels en mogelijk ook watervogels die gedurende het broedseizoen met een bezet nest beschermd zijn. Voor alle plant- en diersoorten geldt de algemene zorgplicht (art. 2 Flora- en faunawet). De zorgplicht schrijft voor dat zo gehandeld dient te worden dat onnodige schade aan planten en dieren wordt voorkomen. Door de volgende algemene mitigerende maatregelen te nemen wordt invulling gegeven aan de zorgplicht en wordt het onnodig doden, verwonden en verstoren van dieren en planten zoveel mogelijk voorkomen.

Het is van belang dat deze maatregelen vooraf en in overleg met en onder begeleiding van, een ter zake kundig ecoloog genomen worden. Door de maatregelen vast te leggen in een ecologisch werkprotocol en deze te koppelen aan de werkplanning kan het gehele jaar door gewerkt worden.

Dieren algemeen

- Werkzaamheden vinden in eerste instantie plaats in de daglichtperiode, zodat verstoring van de omgeving door (bouw)verlichting wordt voorkomen. Bij nachtelijke verlichting van bouwplaatsen en opslagterreinen wordt uitstraling naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen. In beginsel wordt gebruikt gemaakt van infraroodcamera-beveiliging, eventueel aangevuld met verlichting met bewegingsmelders;
- Voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden wordt de locatie en de directe omgeving daarvan kort gemaaid en wordt het maaisel afgevoerd. Hierdoor wordt het terrein ongeschikt als leefgebied voor algemeen voorkomende beschermde zoogdieren en amfibieën. Voordat een werkgebied met hoog opgaande kruidige vegetatie of struiken wordt gemaaid, gefreesd of vergraven, wordt het terrein doorzocht op de aanwezigheid van egels. Deze vluchten bij naderende verstoring namelijk niet weg. Eventueel aangetroffen egels worden opgepakt en verplaatst naar een nabijgelegen gelegen locatie binnen het leefgebied waar voldoende dekking aanwezig is en geen werkzaamheden plaatsvinden;
- Structuren die gebruikt kunnen worden als verblijfplaats door dieren, waaronder oevers, takken hopen, puin en bladeren, boomstammen en stronken, worden zoveel mogelijk gespaard. Wanneer het sparen van dergelijke structuren niet mogelijk is, worden deze vooraf gecontroleerd op aanwezigheid van dieren. Wanneer dieren (egels, padden, kikkers e.d.) worden aangetroffen worden deze direct en zorgvuldig verplaatst naar een vergelijkbare structuur buiten het werkgebied, maar binnen het leefgebied van deze soorten;
- Onnodige verstoring door betreding, licht en geluid van terreinen, waar planten en dieren (kunnen) verblijven wordt vermeden. Verstoring kan in veel gevallen worden voorkomen door kwetsbare gebieden af te zetten of te markeren in het veld en vervolgens te ontzien van betreding. Als met verlichting wordt gewerkt kan gekozen worden voor armaturen die weinig strooilicht veroorzaken. Door werkzaamheden zo efficiënt mogelijk uit te voeren kan de duur van geluidsverstoring beperkt worden.

Algemene broedvogels

Overall in het plangebied komen vogels voor; in het broedseizoen dient dan ook rekening te worden gehouden met het voorkomen van broedende vogels. Het is mogelijk dat broedvogels zich vestigen op terreinen die bouwrijp zijn gemaakt en in zandlichamen.

In het algemeen kan worden gesteld dat de werkzaamheden tijdens het broedseizoen (15 maart – eind juli) sterke negatieve effecten hebben op de (bodem/oeverbroedende) vogelsoorten door vernietiging van broedplaatsen en verstoring van de reproductie. Wettelijk gezien wordt daarom ook geen ontheffing verleend indien (broed)vogels worden verstoord. De hieronder genoemde maatregelen zijn dan ook gericht op het voorkómen van broedgevallen, niet op de bestrijding daarvan. Het is van belang de planning van de werkzaamheden af te stemmen met een deskundige op het gebied van broedvogels.

- Wanneer werkzaamheden zijn gepland in de periode waarin broedende vogels aanwezig kunnen zijn (half januari – eind juli), wordt in de periode van 1 september tot uiterlijk 1 maart voorafgaand aan de werkzaamheden, de locatie waar werkzaamheden gaan plaatsvinden en de directe omgeving daarvan (de beïnvloedingssfeer van de werkzaamheden) ongeschikt gemaakt voor broedvogels. Dit wordt gedaan door aanwezige houtige begroeiing, ruigtes, rietvegetatie e.d. te verwijderen en de vegetatie tenminste vanaf half maart permanent kort te houden en het maaisel te verwijderen. Aanvullend wordt twee keer per week het terrein verstoord door bijvoorbeeld een rondrijdende tractor waarachter kettingen zijn bevestigd. Deze maatregelen worden uitgevoerd in overleg met en onder begeleiding van een ter zake kundige op het gebied van (broed)vogels;
- Om vestiging van broedvogels in perioden waarin niet wordt gewerkt (waaronder weekenden) te voorkomen, dienen, in verband met gewinning, elkaar afwisselende maatregelen te worden getroffen. Deze kunnen bijvoorbeeld bestaan uit, afhankelijk van de te verwachten soorten, het plaatsen van vogelverschrikkers, ophangen van linten, plaatsen gaskanon en verstoring met aangelijnde honden;
- Zandlichamen dienen in de periode vanaf begin april tot eind juli te worden afgedekt of te worden afgevlakt om vestiging van oeverzwaluw te voorkomen;
- Voorafgaand aan werkzaamheden wordt binnen de te verwachten beïnvloedingssfeer van de werkzaamheden gezocht naar broedende vogels. In voorkomende gevallen worden nesten duidelijk en zonder verstoring te veroorzaken gemarkeerd, ontzien en/of afgeschermd tot het tijdstip waarop het nest wordt verlaten na succesvol broeden. Indien het vermoeden bestaat dat de werkzaamheden alsnog leiden tot verstoring met wezenlijke invloed op het broedsucces, wordt maatwerk getroffen of worden de werkzaamheden opgeschort.

Met het nemen van deze maatregelen zijn de effecten op (broed)vogels langs het tracé en de directe omgeving in voldoende mate gemitigeerd.

Planten (Tabel 1 en 2-soorten)

Voor zover bekend komen op de meeste locaties waar werkzaamheden plaats gaan vinden geen zwaar beschermde soorten planten voor. Wel zijn op enkele plaatsen of daar vlak buiten beschermde soorten van Tabel 1 en 2 aangetroffen, deze staan vermeld in Bijlage 1 en zijn behandeld onder paragraaf 5.2.1.4. Bij deze locaties dient extra aandacht besteed te worden aan de locatie van het bouwterrein en de bouwweg. Hierbij wordt geadviseerd om dit in samenspraak met een deskundig ecooloog af te stemmen. Mocht niet voorkomen kunnen worden dat beschermde plantsoorten toch geraakt worden tijdens de bouwwerkzaamheden, dan dienen onderstaande maatregelen in acht genomen te worden. Bij het raken van beschermde Tabel 2-soorten is een door het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode van kracht (zoals de door TenneT opgezette gedragscode). Bij Tabel 1-soorten, zoals de aangetroffen brede wespenorchis, wordt geadviseerd om deze voorafgaand aan de werkzaamheden uit te steken en te verplaatsen naar nabijgelegen geschikt biotoop buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

Incidenteel kan het voorkomen dat andere beschermde planten soorten blijken voor te komen in bijvoorbeeld oevers van sloten. De volgende maatregelen dienen in voorkomende gevallen te worden uitgevoerd:

- In eerste instantie wordt getracht de groeiplaats (eventueel gemarkeerd) te ontzien, door de werkzaamheden indien redelijkerwijs mogelijk op een andere locatie uit te voeren of door markering en/of beschermingsmiddelen aan te brengen. Het gaat daarbij om werkzaamheden als het plaatsen van bouwketen, opslag van zand e.d., dat wil zeggen werkzaamheden die op verschillende locaties kunnen worden uitgevoerd zonder van invloed te zijn op ligging van de masten en leidingen (deze kunnen NIET op een andere locatie worden uitgevoerd);

- Indien het niet mogelijk is de groeiplaats te ontzien, wordt na de bloeiperiode en zaadzetting, met behulp van een graafmachine of handmatig de plant met omliggende vegetatie voldoende diep uitgegraven (minimaal 40 cm) en direct verplaatst naar een geschikte locatie in de directe omgeving of tijdelijk opgeslagen en later teruggeplaatst. Indien de plant voor korte tijd wordt opgeslagen dient de kluit vochtig te worden gehouden;
- Bij verplaatsing van beschermde planten wordt een ter zake kundige betrokken.

Watergangen

In de waterpartijen die vergraven worden voor de aanleg van het hoogspanningsstation Rilland en verbindingen, zijn geen zwaar beschermde soorten aangetroffen. Voor alle plant- en diersoorten geldt de algemene zorgplicht. Indien bij de werkzaamheden gehandeld wordt conform deze zorgplicht is de gunstige staat van instandhouding voor de hier aanwezige soorten voldoende gewaarborgd.

- Indien bij de werkzaamheden gewerkt kan worden met metalen platen in plaats van het aanleggen van duikers, heeft dit de voorkeur. Indien een duiker wordt aangelegd en/of delen gedempt moeten worden, dient dit bij voorkeur buiten de kwetsbare periode (maart - augustus) van amfibieën en vissen te gebeuren.
- Bij het dempen van een watergang wordt het water één richting uitgedreven zodat aanwezige vissen en amfibieën kunnen ontsnappen. Wanneer dit niet mogelijk is dan worden de vissen en amfibieën tijdig weggevangen en elders in een geschikt biotoop uitgezet. Bij het leegpompen van een watergang worden overige vissen en amfibieën tijdig weggevangen en elders uitgezet

Ruigten, bermen en diverse overige extensieve gronden

In de ruigten en diverse overige extensieve gronden op de verschillende locaties zijn geen zwaar beschermde soorten aangetroffen. Door te handelen conform de zorgplicht is de gunstige staat van instandhouding van de aanwezig soorten voldoende gewaarborgd.

Doorsnijding opgaande begroeiing

Op enkele locaties zijn horsten van buizerds aangetroffen. Om een goede effectbeoordeling te maken zijn de resultaten van de omgevingscheck een vereiste. De omgevingscheck is voltrokken tijdens het nader onderzoek. Om deze reden zal de effectbeoordeling van de buizerd onder paragraaf 6.2.1 besproken worden.

6.2 Nader onderzoek

Op alle locaties, die hieronder besproken worden, komen algemeen voorkomende soorten voor die vermeld staan op Tabel 1 van de Flora- en faunawet of niet beschermd zijn. Daarnaast komen overal vogels voor waarvan de nesten tijdens het broedseizoen beschermd zijn.

De in paragraaf 6.1 genoemde maatregelen die voortkomen uit de zorgplicht gelden dus ook voor alle locaties behorende bij onderstaande behandelde categorie. Naast deze maatregelen zijn op een aantal locaties aanvullende maatregelen noodzakelijk die hieronder nader toegelicht zullen worden.

6.2.1 Doorsnijding opgaande begroeiing

Op enkele locaties is kap mogelijk niet te vermijden. Veelal zijn er op deze locaties geen zwaar beschermde soorten aanwezig die hier hinder van ondervinden. Een uitzondering hierop geldt voor de soortgroep vogels. Voor de vogels zijn de algemeen voorkomende soorten en soorten met jaarrond beschermde vogelnesten te onderscheiden.

Vogels (algemeen)

Zoals aangegeven in paragraaf 5.2.1.3 zijn in 2011, 2012 en 2014 bij veruit de meeste locaties (zie Tabel 5.3) geen (jaarrond) beschermde natuurwaarden aanwezig. In een nieuw broedseizoen kunnen echter weer nieuwe nesten gebouwd worden. Aanbevolen wordt om voorafgaand aan eventuele kap de aanwezige bomen nogmaals te inspecteren op nieuw vestiging van vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten. Daarnaast moeten bij de werkzaamheden de mitigerende maatregelen, zoals beschreven in paragraaf 6.1 uitgevoerd worden.

De gunstige staat van instandhouding van de in het plangebied hoogspanningsstation Rilland voorkomende of verwachte vogelsoorten zal niet worden aangetast wanneer gewerkt wordt conform een werkprotocol met mitigerende maatregelen zoals beschreven in paragraaf 6.1.

Jaarrond beschermde vogelnesten

Op twee plaatsen leidt de aanleg van het hoogspanningsstation Rilland en de verbindingen, inclusief de aansluitingen en noodlijnen, tot effecten op jaarrond beschermde (buiserd)nesten. Voor deze nestplaatsen is een omgevingscheck (conform soortenstandaard buiserd, RVO, 2014) uitgevoerd. De resultaten van de omgevingscheck worden hieronder toegelicht. Daarna wordt voor de twee locaties ingegaan op de effecten en de benodigde mitigatie.

GT-BSL-380-303c en Noodlijnen TW5-TW6

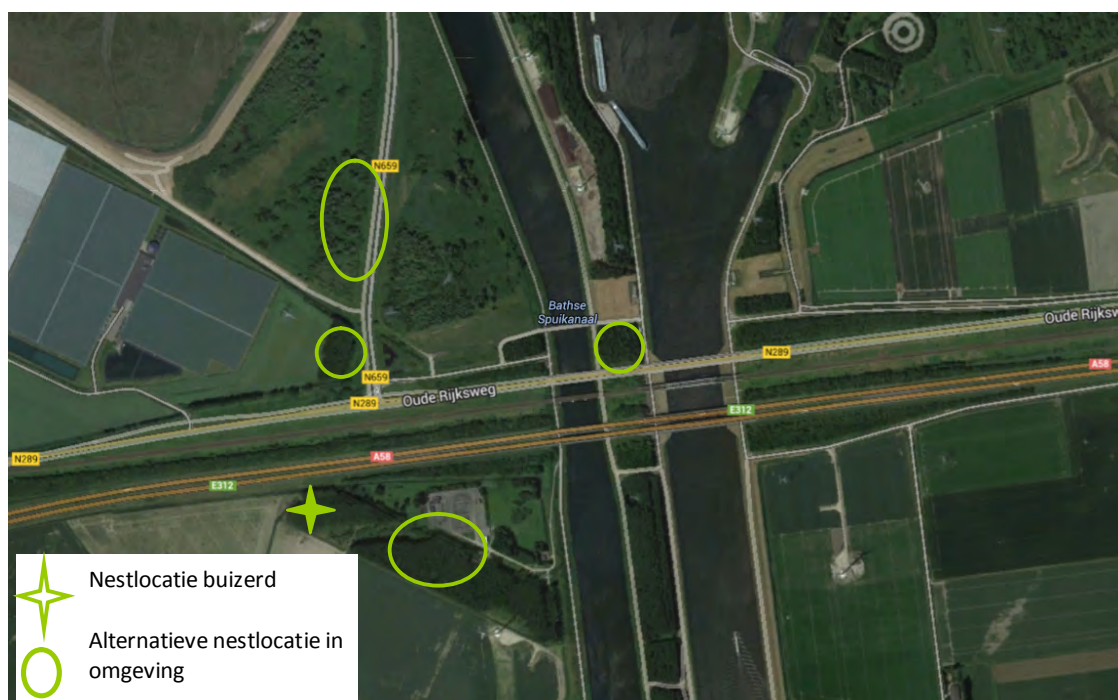
Nabij GT-BSL-380-303c staan meerdere ontwikkelingen gepland: hoogspanningsstation Rilland, het nieuwe 380kV tracé, een aansluiting op een 150 kV-station en de aanleg van de noodlijn van industrieterrein De Poort naar het 150 kV-station. Op de locatie van TW5-TW6 worden noodlijnen gerealiseerd ten behoeve van het 380KV tracé ter plaatse.

Ter plaatse van het buiserdnest nabij locatie GT-BSL-380-303c zijn verschillende activiteiten gepland waarbij het bouwterrein overlapt met de aanwezige nestboom waardoor deze gekapt moet worden. Indien het geplande bouwterrein aangepast wordt en de boom gespaard kan blijven komt deze zodanig aan de rand van de opstand te staan dat de functionaliteit van de verblijfplaats niet kan worden gegarandeerd.

De geleiders van de noodlijnen TW5 en TW6 zullen het ter plaatse aanwezige buiserdnest raken. Door de hier te kappen bosstrook blijven ook de direct omliggende bomen niet gespaard.

Door de aanleg van de noodlijn en mast GT-BSL-380-303c komen twee vaste rust- en verblijfplaatsen van de buiserd te vervallen.

Voor beide locaties geldt dat in de wijdere omgeving bomen en bosschages aanwezig zijn die als alternatieve nestlocaties kunnen dienen. Alternatieve locaties zijn aangegeven op de kaarten in Figuur 6.1 en 6.2.

Figuur 6.1 Globale ligging van voor buiserd geschikt nestlocaties in de omgeving van de huidige nestlocatie (GT-BSL-380-303c groene ster).

Figuur 6.2 Globale ligging van voor buizerd geschikt nestlocaties in de omgeving van de huidige nestlocatie (Noodlijnen TW5-TW6 groene ster).

Samenvattend

Op basis van de soortenstandaard van de buizerd (RVO, 2014) moet een gebied voor de buizerd blijvend voorzien in alles wat nodig is om succesvol te kunnen voortplanten of te rusten. Van aantasting van de functionaliteit van een voortplantingsplaats of een vaste rust- en verblijfplaats is sprake wanneer er binnen de populatie onvoldoende alternatieve plekken zijn voor het behouden van vast rust- en verblijfplaatsen en van essentieel leefgebied voor de gehele populatie.

Op twee locaties zijn nesten van de buizerd aangetroffen die komen te vervallen als gevolg van de werkzaamheden in plangebied hoogspanningsstation Rilland. De aanleg van de masten en lijnen doet geen afbreuk aan de functionaliteit van de omgeving als foerageergebied. Het leefgebied van de buizerd beslaat doorgaans 100 - 400 ha.

De buizerd is een flexibele soort en is goed in staat om een nieuw nest te bouwen of een ander bestaand nest in gebruik te nemen. Uit de uitgevoerde omgevingscheck blijkt dat in de directe omgeving voor de twee in het plangebied aangetroffen nesten alternatieve bossen/bomen aanwezig zijn die kunnen dienen als vaste rust- en verblijfplaats. De functionaliteit van het gebied als voortplantingsplaats, het territorium, blijft dus behouden.

Gunstige staat van instandhouding

De gunstige staat van instandhouding van de buizerd moet beoordeeld worden op landelijk niveau.

Op de website van de Vogelbescherming wordt de buizerd beschreven als een talrijke broedvogel.

Het aantal buizerds is de laatste decennia sterk toegenomen. Er is de afgelopen 10 jaar sprake geweest van een significante toename (3- 5% per jaar) van de buizerd als broedvogel. Op basis van deze recente gegevens kan worden geconcludeerd dat de staat van instandhouding (landelijk) gunstig is.

Mitigerende maatregelen

De soortenstandaard geeft aan dat, waar mogelijk, maatregelen genomen moeten worden om de functionaliteit en gunstige staat van instandhouding te waarborgen en maatregelen om invulling te geven aan de zorgplicht. De functionaliteit en instandhouding zijn hiervoor reeds aan bod geweest.

De functionaliteit en instandhouding van de buizerd zijn gewaarborgd.

Maatregelen die invulling geven aan de zorgplicht zijn van toepassing op dit project. Het gaat hierbij om maatregelen die in alle redelijkheid genomen kunnen worden om het doden en verwonden van buizerds te voorkomen.

Het gaat hierbij om de volgende maatregelen:

- In eerste instantie wordt getracht bomen waarin vaste nesten aanwezig zijn te ontzien waar redelijkerwijs mogelijk;
- Principieel moet er gewerkt worden buiten de kwetsbare periode van de voortplanting. In de regel loopt deze van maart tot en met juli. Daarna dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van takkelingen (jongen die reeds uitgevlogen zijn maar nog wel afhankelijk van de ouders) in de omgeving van het nest. Deze jonge vogels kunnen tot in september aanwezig zijn;
- Maatregelen moeten worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de buizerd.

Aangezien de opdrachtgever er voor kiest om flexibiliteit tijdens de werkzaamheden te willen waarborgen en het hele jaar rond wil werken, dient een ontheffing te worden aangevraagd om ook in de broedperiode van de soort werkzaamheden te kunnen uitvoeren. Bij een ontheffingsaanvraagprocedure is een onderzoek naar alternatieven voor de voorgenomen ontwikkeling noodzakelijk. Er moet onderbouwd worden dat voor de buizerd geen beter uitpakkende oplossingen zijn dan de gekozen oplossing. Bij het aanvragen van een ontheffing dient bovendien aangetoond te worden dat sprake is van een wettelijk belang, genoemd in de Vogelrichtlijn. Voor de buizerd zijn dit:

- Bescherming van flora en fauna;
- Veiligheid van het luchtverkeer of;
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusie

Ontheffingplichtige soorten

Bij de aanleg van hoogspanningsstation Rilland en de verbindingen zijn negatieve effecten op een zwaar beschermde vogelsoort te verwachten. Het gaat hier om effecten op de zwaar beschermde soort de buizerd en (mogelijk aanwezige) beschermde plantensoorten van Tabel 2 (bijenorchis en moeraswespenorchis). Door het nemen van voldoende mitigerende maatregelen zijn deze effecten teniet te doen en kan de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd blijven. Voor de werkzaamheden nabij standplaatsen van de plantensoorten en in het habitat van de buizerd (nabij mastlocaties GT-BSL-380-303c en noodlijnen TW5 en TW6) is een ontheffing ex. art. 75 van Flora- en faunawet niet noodzakelijk indien, in het geval van de buizerd, buiten de broedperiode gewerkt kan worden. Voor Tabel 2-soorten kan gewerkt worden met een goedgekeurde gedragscode zoals de gedragscode van Tenna TSO B.V. (zie tevens Tabel 7.1 en paragraaf 6.1).

Ontheffing voor buizerd

Op basis van de effectbeoordeling is voor de werkzaamheden in plangebied hoogspanningsstation Rilland geen ontheffing noodzakelijk voor het verwijderen van de nestplaatsen van de buizerd (nabij mastlocaties GT-BSL-380-303c en noodlijnen TW5 en TW6) indien buiten het broedseizoen om wordt gewerkt. Uit de omgevingscheck wordt geconcludeerd dat er voldoende alternatieve vast rust- en verblijfplaatsen in de omgeving van de bestaande nesten aanwezig zijn, er geen sprake is van een overtreding van de Flora- en faunawet. Echter aangezien de wens is om het hele jaar door te werken, is een ontheffing voor de werkzaamheden noodzakelijk en dienen deze bevindingen aan het bevoegd gezag (RVO en het ministerie van EZ) voor te leggen in de vorm van een ontheffingsaanvraag (Tabel 7.1). Aanbevolen wordt om de ontheffingsaanvraag ruim vóór aanvang van de werkzaamheden aan te vragen.

Om verstoring op de soort te voorkomen dient te worden voldaan aan een aantal mitigerende maatregelen. De uitgewerkte mitigerende maatregelen staan beschreven in paragraaf 6.2.1.

Tabel 7.1 Zwaar beschermde soorten in het plangebied hoogspanningsstation Rilland.

Soort	Verbodsbepaling	Mitigerende maatregel
Planten Tabel 2-soorten		
Bijenorchis, moeraswespenorchis	Art. 8: Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van planten Art. 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van planten.	Verplaatsen planten buiten kwetsbare periode conform een goedgekeurde gedragscode.
Vogels Jaarrondbeschermd nest		
Buizerd	Art. 11: beschadigen en vernielen van vaste verblijfplaatsen	Uitvoeren buiten kwetsbare periode; anders ontheffingsplichtig.

Haalbaarheid ontheffingsaanvraag

Om tijdens de werkzaamheden volledige flexibiliteit te kunnen bieden, is het uitgangspunt om de werkzaamheden jaarrond uit te voeren. Om deze reden wordt ontheffing voor de buizerd aangevraagd. Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Dit is het geval bij onderhavig project; de gunstige staat van instandhouding van de soort blijft gewaarborgd. De haalbaarheid van de ontheffing wordt versterkt indien aangetoond kan worden dat voor de buizerd geen beter uitpakkende oplossingen zijn dan de gekozen oplossing (er ontbreken dan alternatieven in

ruimte en tijd). Bij het aanvragen van een ontheffing dient bovendien aangetoond te worden dat sprake is van een wettelijk belang, genoemd in de Vogelrichtlijn. Voor de buizerd zijn dit:

- Bescherming van flora en fauna;
- Veiligheid van het luchtverkeer of;
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.

Zorgplicht voor algemene soorten

Ten gevolge van de voorgenomen werkzaamheden zijn negatieve effecten op een aantal algemene, beschermde soorten te verwachten. Deze soorten zijn zodanig algemeen in Nederland dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt door het project. Bovendien geldt voor deze soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen uit art. 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet. Wel geldt de algemene zorgplicht. Door rekening te houden met de kwetsbare seizoenen van deze soorten, wordt voldoende aan de zorgplicht voldaan en kan de gunstige staat van instandhouding worden gegarandeerd.

7.2 Aanbeveling ecologisch werkprotocol

Op basis van het voorliggende onderzoek kan voor de zwaar beschermde buizerd een Flora- en fauna ontheffing aangevraagd worden. Aan de hand van deze ontheffingsaanvraag worden de mitigerende maatregelen vastgelegd in voorschriften. Het is van belang om deze voorschriften vast te leggen in een ecologisch werkprotocol en deze te koppelen aan de werkplanning van de werkzaamheden in plangebied hoogspanningsstation Rilland. In het werkprotocol wordt per soort nauwkeurig aangegeven wanneer welke maatregel, waar genomen moet worden. De zelfde werkwijze en aanpak kan genomen worden voor de Tabel 2-soorten. Deze werkzaamheden dienen in overleg en onder begeleiding van een ter zake deskundig ecooloog plaats te vinden.

Geadviseerd wordt om de mitigerende maatregelen voor de overige soorten die vermeld staat in Tabel 7.1 ook op te nemen in het ecologisch werkprotocol. Door vooraf de nodige maatregelen te nemen, in overleg met een ter zake deskundige, is het mogelijk om zonder vertragingen het gehele jaar door te werken.

8 Literatuur

Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting, 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea. - Nederlandse Fauna 7. Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland.

Dienst Regelingen, 2009a. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

Dienst Regelingen, 2009b, Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard Buizerd *Buteo Buteo*.

Koelman, 2012. Notitie: Aanvullend vleermuisonderzoek hoogspanningsleiding TenneT. Bureau Waardenburg, 12-527/12.03981/DenWa.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2008. Handreiking Flora en Faunawet, Oktober 2008.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Bijlage. Dienst Regelingen.

Netwerk Groene Bureaus, 2005. Verslag bijeenkomst Flora- en faunawet met LNV op 26 augustus 2005

Zoogdiervereniging, 2010. Werkatlas van de Zoogdieren van Noord-Brabant. Zoogdiervereniging, Nijmegen.

Internet:

www.natuurloket.nl

www.ravon.nl

www.waarneming.nl

www.ndff.nl

Bijlage 1: Overzicht resultaten hoogspanningsstation, mastlocaties, noodlijnen, te verwijderen masten & jukken

Hoogspanningsstation Rilland

TenneT Flora & Faunaonderzoek Hoogspanningsstation Rilland				
Noodlijnen Mastnr	Datum veldwerk	Biotoop	Aangetroffen/verwachte beschermde soorten	Toelichting/opmerkingen
Portaal BSL380 Z/G	24-jul-14	akker	Tabel 1-soorten	Bouwterrein en station midden in tarweveld. Deels op watergang geprojecteerd.

Overzicht resultaten per mastlocatie

Streng beschermde soorten aangetroffen (Tabel 2/3)

TenneT Flora & Faunaonderzoek Hoogspanningsstation Rilland				
Mastnr	Datum veldwerk	Biotoop	Aangetroffen/verwachte beschermde soorten	Toelichting/opmerkingen
1105	12-Jul-12	akker	Tabel 1 soorten	Bouwterrein geheel in akker gelegen.
1106	15-Apr-11	grasland	Tabel 1 soorten	Bouwterrein geheel in grasland gelegen.
GT-BSL-380-303c	24-Jul-14	akker, bos, watergang	Buizerd nest, brede wespenorchis en andere Tabel 1-soorten	Bouwterrein gelegen in populieren akker. Op locatie bouwterrein is een buizerdnest aanwezig. In het hele bosgebiedje komen op meerdere plaatsen de brede wespenorchis voor.
GT-BSL-380-303b	24-Jul-14	ruigte, weide, bomen	Tabel 1 soorten	Bouwterrein en weg in grasland/ruigte met populieren
GT-BSL-380-303a	24-Jul-14	grasland, berm, ruigte, bosjes en struweel	Tabel 1 soorten	Bouwterrein en weg in o.a. riet, wilgenstruweel, ruigte, wilgenroosje en meidoorn.
GT-BSL-380-303	24-Jul-14	ruigte, bos en struweel	Tabel 1 soorten	Bouwterrein en weg in riet, ruigte, vlier.
GT-BSL-380-302	24-Jul-14	bos	Tabel 1 soorten	Bouwterrein en weg in ruigte/bosstruweel met onder andere abelen, meidoorn en hazelaar.
KRK-ZVL-380-1N	24-Jul-14	akker	Tabel 1 soorten	Bouwterrein en weg geheel in uienveld
KRK-ZVL-380-2N	24-Jul-14	akker	Tabel 1 soorten	Bouwterrein en weg geheel in uienveld
KRK-ZVL-380-3N	24-Jul-14	akker, ruigte, bomen	Tabel 1 soorten	Bouwterrein en weg in akker en ruigte-kruidenvegetatie met populier, Spaanse aak, braam en distel.
KRK-ZVL-380-4N	24-Jul-14	grasland	Tabel 1 en 2 soorten	Bouwterrein en weg geheel in schapenweide. In de nabijheid is de bijenorchis bekend. Zorgvuldigheid vereist bij keuze bouwterrein en werkzaamheden.
KRK-ZVL-380-5N	24-Jul-14	grasland	Tabel 1 soorten	Bouwterrein en weg geheel in schapenweide
1107	24-Jul-12	bos	Tabel 1 soorten	De Bouwterrein ligt in een bosstrook op de landtong Schelde-Rijnkanaal. Bos bestaat uit abelen met ondergroei geen jaarrond beschermde nesten in dit deel van het bos noch in de richting van de lijnen naar 108 en KRK-ZV380 naar het zuiden.

Noodlijnen

Streng beschermde soorten aangetroffen (Tabel 2/3)

TenneT Flora & Faunaonderzoek Hoogspanningsstation Rilland				
Noodlijnen Mastnr	Datum veldwerk	Biotoop	Aangetroffen/verwachte beschermde soorten	Toelichting/opmerkingen
T1	24-Jul-14	ruigte/ struweel	Tabel 1 soorten	Ruigten en wilg. In de EHS gelegen
T2	24-Jul-14	bos	Tabel 1 en 2 soorten	Wilgen en berkenbos. De moeraswespenorchis (Tabel 2) is aanwezig in de nabijheid, mogelijk ter plaatse van de bouwweg; werkzaamheden in de oever vergen zorgvuldigheid. In de EHS gelegen.
TW1 (landtong)	24-Jul-14	bos	Tabel 1 soorten	Populierenbos nabij buizerd (buiten invloedssfeer)
TW2 (landtong)	24-Jul-14	bos	Tabel 1 en 2 soorten	Populierenbos nabij buizerd (buiten invloedssfeer). In de nabijheid is de bijenorchis bekend. Zorgvuldigheid vereist bij keuze bouwterrein en werkzaamheden.
TW3 (landtong)	24-Jul-14	bos	Tabel 1 soorten, niet in gebruik zijnde Buizerdnest	Populierenbos met een niet in gebruik zijnde buizerdnest ter plaatse van de geleiders richting TW4.
TW4 (landtong)	24-Jul-14	bos	Tabel 1 soorten, niet in gebruik zijnde Buizerdnest	Populierenbos met een niet in gebruik zijnde buizerdnest ter plaatse van de geleiders richting TW4.
TW5 (landtong)	24-Jul-14	bos	Tabel 1 soorten, Buizerdnest	Populierenbos met buizerdhorsten op verbindinglijn met T6
TW6 (landtong)	24-Jul-14	bos	Tabel 1 soorten, Buizerdnest	Populierenbos met buizerdhorsten op verbindinglijn met T5
TW7 (landtong)	24-Jul-14	bos	Tabel 1 soorten	Populierenbos

Te verwijderen masten

Streng beschermde soorten aangetroffen (Tabel 2/3)

TenneT Flora & Faunaonderzoek Hoogspanningsstation Rilland				
Te verwijderen Mastnr*	Datum veldwerk	Biotoop	Aangetroffen/verwachte beschermde soorten	Toelichting/opmerkingen
'304'	24-Jul-14	weiland	Tabel 1 soorten	Recentelijk gemaaid weiland
'303'	24-Jul-14	ruigte en bos	Tabel 1 soorten	Ruigtevegetatie, rietruigte, vlier, wilgenstruweel
'302'	24-Jul-14	bos	Tabel 1 soorten	Abelen, hazelaar en meidoorn
'013'	24-Jul-14	ruigte	Tabel 1 en 2 soorten	Ruigtevegetatie, wikke, brandnetel, wilgstruweel. In de omgeving is de moeraswespenorchis aangetroffen. Werkzaamheden in de oever vergen zorgvuldigheid.
'002'	24-Jul-14	grasland, riet	Tabel 1 soorten	Grasland, riet
'003'	24-Jul-14	Ruigte	Tabel 1 soorten	Ruigtekruiden
'004'	24-Jul-14	weiland	Tabel 1 soorten	Schapenweide
'005'	24-Jul-14	weiland	Tabel 1 soorten	Schapenweide
'90'	24-Jul-14	ruigte kruiden	Tabel 1 soorten	Verruigde vegetatie
'89'	24-Jul-14	verhard terrein	Tabel 1 soorten	Gevestigd op verhard terrein van het hoogspanningsstation

* De nummers zijn afkomstig van de 'Scopekaart Hoogspanningsstation Rilland incl. bouwwegen'.

Jukken

TenneT Flora & Faunaonderzoek Hoogspanningsstation Rilland				
Juknr	Datum veldwerk	Biotoop	Aangetroffen/verwachte beschermde soorten	Toelichting/opmerkingen
1	24-Jul-14	weiland, ruigte	Tabel 1-soorten	Kort gehouden berm, struweelvegetatie en ruigtevegetatie.
2	24-Jul-14	bomen en struweel	Tabel 1-soorten	Mogelijk kappen eikenbosje.

Hoogspanningsstation Rilland
Rapportage Flora- en Faunaonderzoek
Projectnr. 0266319.00
23 oktober 2014, revisie 1

